

Denk **Wijzer**

Thema: Jeugd en gezin

Het gezin: een achterhaald fenomeen?

Opvoedingsondersteuning

Jongeren, verslaving en seksualiteit

En verder:

De gekozen burgemeester

Europese grondwet

5

JAARGANG 3 | NUMMER 5 | DECEMBER 2003

STUDIEBLAD VAN HET WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT
EN DE BESTUURDERSVERENIGING VAN DE CHRISTENUNIE

 ChristenUnie

DenkWijzer

studieblad van de ChristenUnie
jaargang 3, nummer 5, december 2003

Oplage: 3100

ISSN-nummer: 1568-5845

DenkWijzer is een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut (de *mr. G. Groen van Prinsterer stichting*) en de bestuurdersvereniging van de ChristenUnie.

DenkWijzer wordt toegezonden aan alle donateurs van het Wetenschappelijk Instituut, aan alle bestuurders van de ChristenUnie en aan losse abonnees.

U kunt abonnee worden van *DenkWijzer* voor € 14,- per jaar (jongeren tot en met 25 jaar betalen slechts € 9,50). Voor een klein bedrag extra bent u echter al donateur van het Wetenschappelijk Instituut (€ 26,- per jaar, jongeren € 14,-). U krijgt daarvoor naast vijf nummers van *DenkWijzer* ook enkele andere publicaties en informatie over congressen, activiteiten e.d. Voor niet-abonnees en niet-donateurs kosten losse nummers van *DenkWijzer* € 3,- per stuk (excl. verzendkosten).

DenkWijzer verschijnt op de tweede zaterdag van februari, april, juni, oktober en december
Deadline kopij volgende nummer:
5 januari 2004

Redactie:

vacant (hoofdredacteur), Henk Visser (namens bestuurders), Jan Post, Reinier Koppelaar (namens Tweede Kamerfractie) en Erik van Dijk (eindredacteur).

Vormgeving:

Douglas Design BNO, www.douglasdesign.nl

Druk:

Koninklijke BDU Grafisch Bedrijf B.V.

Uitgave, redactie en administratie:

Mr. G. Groen van Prinsterer stichting
Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie

Postbus 439 • 3800 AK AMERSFOORT

Tel.: 033 - 422 69 60

Fax: 033 - 422 69 68

Email: denkwijzer@christenunie.nl

of wi@christenunie.nl

www.wi.christenunie.nl

www.bestuurders.christenunie.nl

Rabobank rekening nummer 1230 18250

DenkWijzer verwelkomt bijdragen van lezers. Wilt u daarvoor eerst even contact met ons opnemen?

Copyright ChristenUnie 2003

Overname van artikelen en/of illustraties uitsluitend na toestemming van de redactie.

4

Het gezin: een achterhaald fenomeen?

Het is een gegeven dat onze maatschappij steeds individualistischer wordt, een ontwikkeling die overigens sterk gestimuleerd wordt door de overheid. Toch is de vraag gerechtvaardigd of het gezin inderdaad een achterhaald fenomeen is, dat dreigt te verdwijnen. En als die dreiging er is, wat zouden dan de consequenties zijn voor de maatschappij als het realiteit zou worden en het gezin inderdaad zou verdwijnen? Als directeur van 'Focus on the Family Nederland' is Rob Hondsmark overtuigd van het feit dat het gezin onmisbaar is voor een gezond functioneren van de samenleving.

7

Opvoedingsondersteuning

Opvoedingsondersteuning is 'in'. Beleidsmakers en werkers in de jeugdhulpverlening gebruiken de term in toenemende mate. Ook de ChristenUnie doet mee aan de trend. In deze bijdrage van dr. Marianne de Wolff wordt in kaart gebracht wat opvoedingsondersteuning precies is. Voor wie is opvoedingsondersteuning bedoeld? Wat zijn de effecten en waar liggen eventuele knelpunten? En wat zegt het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie hierover? Het ChristenUnie-standpunt behoeft volgens haar wel enige aanpassing of nuancering.

10

Communicatie en samenhang

In dit Themainterview met de bevlogen huisarts Hans Moolenburgh krijgen we een kijkje in de keuken van het Platform Verslavingszorg in Katwijk. Moolenburgh zet zich daar al tien jaar als voorzitter voor in. Het begon met voorlichting over heroïneverslaving, maar bestrijkt intussen het hele terrein van drugs, alcohol en zelfs overlast op straat en reïntegratie van ex-verslaafden en ex-gevangenen. Het interview legt de vinger op een aantal zere plekken, maar geeft ook wethouders en raadsleden goede ideeën en concrete handvatten om in hun eigen gemeente aan de slag te gaan.

16

Jongeren en risicogedrag in de laatmoderne samenleving

Nederland wordt over het algemeen internationaal geroemd vanwege haar sterke gezondheidscultuur. Met name als het gaat om seksualiteit dient het Nederlandse model als voorbeeld voor vele beleidsadviseurs en lobbygroepen die gericht zijn op het terugdringen van met name zwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's) onder jongeren. In het vorige nummer van *DenkWijzer* werd regelmatig gesproken over de risicomaatschappij. In dit artikel stelt dr. Joost van Loon dat in de wereld van seksualiteit de geboorte van de risicomaatschappij tevens het einde van het morele debat betekent. Van Loon levert sterke argumenten voor een noodzaak tot een remoralisering van de cultuur en herwaardering van het gezin en het moederschap in de strijd tegen risicogedrag van jongeren.

Jeugd en gezin

Door Erik van Dijk, eindredacteur

De hoeksteen van de samenleving lijkt te verbrokkelen. Individualisering en ook secularisering zijn krachten die het gezin en de samenhang in de samenleving ondermijnen. Als het niet in het gezin gebeurt, waar moet de overdracht van waarden en normen en daarmee ook van verantwoordelijkheidsbesef dan plaats vinden?

Overheid, deskundigen en hulpverleners zien dat het gezin en de samenleving verzwakt zijn en proberen dat op allerlei manieren te compenseren. Vaak kijken ze daarbij naar het onderwijs (behalve naar de islamitische scholen, want die worden door velen niet vertrouwd). Intussen worden de problemen niet bij de kern aangepakt.

In een artikel in Trouw (28-10-2003) werd onlangs een inventarisatie gemaakt van alle maatschappelijke problemen die scholen zouden moeten aanpakken en het liefst oplossen. Het was een ontmoedigende lijst: kleutertoets, ontbijt voor hongerige kinderen, seksuele voorlichting (zelfs al voor kleuters), dagelijks gymmen tegen overgewicht, voorlichting over de nadelen van een strafblad, een cursus reanimatie, kwetsbare jonge meisjes waarschuwen voor loverboys, een paar maanden op 'sociale stage' om maatschappelijke verantwoordelijkheid te stimuleren, 'relatieleer' (onlangs bepleit door scheidingsbemiddelaars), lespakketten tegen zinloos geweld, verkeerslessen, budgetvoorlichting (waarschuwen tegen het opbouwen van schulden), aandacht voor gezondheid (voeding, drugs, alcohol, astma), rolpatronen tussen man en vrouw, het milieu (spuitbussen, afval op straat), pesten, het belang van techniek voor meisjes, computers, intercultureel communiceren,

En dan hebben we volgens een schooldirecteur het belangrijkste nog niet gehad. „De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, daar moeten we steeds meer aan doen. En dan heb je het over de meest elementaire dingen, zoals je mond houden als volwassenen praten. Thuis mogen ze gewoon door hun ouders heen praten. Natuurlijk is dat op de eerste plaats een zaak voor de ouders, maar wij kunnen dat niet laten liggen. Tegenwoordig mag je weer tegen kinderen zeggen: 'dat pik ik niet!' Hoewel de ouders daar niet altijd mee instemmen. Normen en waarden, kinderen corrigeren: iedereen heeft het erover ... het kind van een ander mogen we altijd corrigeren, maar kom bij velen niet aan hun eigen kind.”

De Onderwijsraad vond onlangs dat leraren hun leerlingen ook burgerschap moeten bijbrengen. De schooldirecteur: „Burgerzin, daar is blijkbaar een gebrek aan en dan moeten scholen dat maar oplossen. En de ouders dan?” Scholen kunnen niet alles en zouden dat ook niet moeten. Zij moeten keuzes maken. “Veilig verkeer is heel belangrijk, maar als niemand zich meldt als klaar-over, gaan wij ons niet in bochten wringen om het te regelen.”

Zou het kunnen zijn dat er zoveel van het onderwijs wordt verwacht, omdat het gezin op zoveel terreinen faalt? Loopt u de eerder genoemde lijst er nog maar eens op na. Welke van die punten horen bij het gezin thuis? Op z'n minst zouden gezin en school elkaar op deze gebieden moeten aanvullen. De school moet alleen wel opvoedingsondersteuner blijven en niet de hoofdopvoeder worden... Over de staat van het gezin en de ins en outs van opvoedingsondersteuning beveel ik de eerste twee artikelen van harte bij u aan.

Samenhang in de samenleving begint bij het gezin, maar is vervolgens een gezamenlijke verantwoordelijkheid van heel veel actoren. Daarvan krijgt u een goed beeld bij het lezen van het *ThemaInterview*. Sleutelwoord bij deze samenhang is communicatie. Communicatie voorkomt onwetendheid, onbegrip, stigmatiseren, maar ook het langs elkaar heen werken, hokjesgeest en dubbel werk. Communicatie houdt mensen erbij en moedigt ze aan om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leven en voor anderen. Leren communiceren begint in het gezin. Voor goede communicatie is tijd en aandacht nodig. Tijd nemen en aandacht hebben voor de ander.

Dit lijkt allemaal niet zo politiek, maar vergist u zich niet. Politici van de ChristenUnie kunnen het goede voorbeeld geven in duidelijke, eerlijke en open communicatie. Zij zouden de eersten moeten zijn om bruggen te slaan. En misschien bewijzen wij de samenleving wel de grootste dienst door het gezin te beschermen en versterken. Dat gebeurt niet met mooie woorden, maar met concreet beleid. Hopelijk staan er in dit nummer van DenkWijzer voldoende aanknopingspunten.

Veel leesgenoegen toegewenst.

Oproepjes

- Heeft u zin, tijd, kennis en kunde om af en toe een recensie voor DenkWijzer te schrijven, waarbij u als beloning het boek mag houden of een boekenbon krijgt, stuur dan een e-mail naar de eindredacteur!
- In dit nummer staan geen ingezonden reacties. Dat willen we vanaf het volgende nummer graag wel weer. Dus: reageer op artikelen door een korte of lange e-mail te sturen naar de redactie! denkwijzer@christenunie.nl

Het gezin: een achterhaald fenomeen?

Door Rob Hondsmark

Wie vandaag de dag nog durft te stellen dat het gezin de hoeksteen van de samenleving is, wordt ofwel meewarig aangekeken ofwel in zijn gezicht uitgelachen. Het is natuurlijk een gegeven dat onze maatschappij steeds individueler wordt, een ontwikkeling die overigens sterk gestimuleerd wordt door de overheid. Toch is de vraag gerechtvaardigd of het gezin inderdaad een achterhaald fenomeen is, dat dreigt te verdwijnen. En als die dreiging er is, wat zouden dan de consequenties zijn voor de maatschappij als het realiteit zou worden en het gezin inderdaad zou verdwijnen? Als directeur van Focus on the Family Nederland ben ik (uiteraard) overtuigd van het feit dat het gezin onmisbaar is voor een gezond functioneren van de samenleving. In dit artikel hoop ik te kunnen beargumenteren waarom de ingeslagen weg naar individualisering uiteindelijk een doodlopende weg is.

Demografisch

Hoewel bedreigd in zijn bestaan, is het gezin nog steeds niet weg te denken uit de Nederlandse en Europese samenleving. Het Sociaal en Cultureel Planbureau geeft in haar rapport van 2000 (Sociaal en Cultureel Rapport 2000, pag. 57 - 65) aan dat er weliswaar een sterke terugloop is te constateren in de zgn. huwelijksbereidheid en dat de gemiddelde leeftijd waarop voor het eerst wordt getrouwd oploopt, maar dat er nog steeds meer wel dan niet wordt gehuwd. En uit andere cijfers in hetzelfde rapport blijkt dat er (hoewel steeds op latere leeftijd) nog steeds meer kinderen worden geboren dan dat echtparen kinderloos blijven. De gemiddelde huishou-

den-omvang bedraagt in Nederland 2,4 en zelfs huishoudens van 5 of meer personen vormen nog altijd een grotere groep dan de eenoudergezinnen (7,7% tegenover 7,4%). Hier valt natuurlijk tegenin te brengen dat er ook nog steeds een significante stijging is in het aantal echtscheidingen. Daarentegen neemt ook het aantal ongehuwd samenlevende mensen met kinderen toe. De conclusie is dus gerechtvaardigd dat op dit moment het gezin in ieder geval getalsmatig nog steeds de hoeksteen van de samenleving kan vormen. Tegelijkertijd mogen we niet de ogen sluiten voor de gevaren die het gezin bedreigen.

Probleemsignalering

Hoe komt het, dat er een beleving is dat het gezin niet langer de hoeksteen van de samenleving is en dat het gezin een achterhaald fenomeen zou zijn? Naar mijn mening heeft dat een aantal oorzaken.

In de eerste plaats kunnen we wijzen op de problematiek die valt te constateren in huwelijken. Het beste bewijs daarvoor zijn de echtscheidingen. Vraag een gemiddelde jongere naar zijn toekomstdroom dan is dat niet zelden een “rozengur en maneschiin” beeld van trouwen en kinderen krijgen. Ook nu nog, anno 2003! De realiteit valt (natuurlijk) vaak tegen en als er dan geen fundament is om op terug te vallen, geen begeleiding in het omgaan met dit tegenvallende beeld, dan is een echtscheiding vaak de enige uitweg. Communicatie en empathie zijn in een huwelijk belangrijke componenten. Als deze vaardigheden ontbreken of onvoldoende zijn ontwikkeld, liggen de problemen op de loer.

Een tweede oorzaak voor het toenemende idee dat het gezin een achterhaald fenomeen zou zijn, is de nadruk die er de laatste jaren is gelegd op de ontwikkeling van het individu. Met name de paarse kabinetten hebben de individuele prestaties en ontwikkeling hoog op de agenda van de economie gezet. Als er maar hard en vaak, met veel overtuiging iets wordt geroepen en mensen daarvan op korte termijn de positieve gevolgen zien, dan wordt het al snel geaccepteerd. Nu het economisch minder gaat, zien mensen ook dat ze het in hun eentje niet redden en anderen nodig hebben.

De derde oorzaak is gelegen in de gezinnen zelf en hangt nauw samen met de huwelijksproblematiek die ik eerder aangaf. Natuurlijk komt huwelijksproblematiek voor in gezinnen waar ook al kinderen zijn. De statistieken zijn duidelijk: tussen de 45.000 en 50.000 minderjarige kinderen per jaar zien hun ouders uit elkaar gaan. Het hoeft geen betoog dat de kinderen daarmee getraumatiseerd worden. Hun fundament wordt immers aan het wankelen gebracht en hun basisveiligheid verdwijnt voorgoed. Hoewel er hele polemieken zijn gevoerd over de al dan niet negatieve invloed van echtscheiding op kinderen, is de algemene tendens inmiddels toch wel dat echtscheiding niet goed is voor kinderen. Cijfers tonen aan dat kinderen van gescheiden ouders 80% meer kans hebben om zelf ook te scheiden dan kinderen van niet gescheiden ouders. Als dat zo is, laat het zich raden wat voor beeld dergelijke kinderen krijgen van het gezin. Bepaald geen hoeksteen!

Er is al een aantal jaren een hoop te doen over het zinloze geweld in onze maatschappij. Langzamerhand ontdekken we wel dat het geen zin heeft om die problematiek met geld aan te pakken. We zullen weer moeten gaan opvoeden. Maar dan dringt zich de vraag op: wie doet dat en waar moet dat gebeuren?

De opvoeding van kinderen staat op een ongelooflijke

manier onder druk. Er is geen tijd meer voor. Ouders zoeken wegen om op een professionele manier de zorg voor hun kinderen gestalte te geven: kinderdagverblijven breiden hun service uit met boodschappen doen, strijken en dergelijke om de druk op ouders te verminderen. Maar wat blijft er op een dergelijke manier van het gezin over? Wie voedt er nou uiteindelijk de kinderen op? We kunnen natuurlijk niet alles over een kam scheren, maar hier ligt ontegenzeggelijk een probleem in onze maatschappij dat

In ieder geval getalsmatig vormt het gezin op dit moment nog steeds de hoeksteen van de samenleving.

niet anders opgelost kan worden dan doordat ouders weer gaan inzien dat hun kinderen prioriteit zijn. Dat betekent dat ouders moeten gaan begrijpen dat ze offers moeten brengen voor hun kinderen en dat gaat weer lijnrecht in tegen het idee van het individu. Ziehier tevens de link met de maatschappij die gevormd wordt door individuen en gezinnen. Als we die maatschappij willen veranderen moeten we bij het individu beginnen. De maatschappij dat ben jij! Dat klopt, maar het is niet genoeg, want de maatschappij wordt ook gevormd door mensen die met elkaar moeten leren leven in gezinsverband. Persoonlijk ben ik van mening dat daar een enorme taak (en opdracht!) ligt voor de kerken in ons land. Maar daarover zo dadelijk meer.

Oplossingen en kansen

De maatschappij plukt de wrange vruchten van een falend gezinsbeleid. Er zijn talloze onderzoeken die rechtstreekse verbanden leggen tussen de huidige criminaliteit, vandalisme, zinloos geweld en andere ontsporingen en het gebrek aan opvoedingsvaardigheden en -duidelijkheid in de gezinnen. Zelfs in de hulpverlening zijn de sporen daarvan dagelijks terug te vinden. Kinderen ontlenen hun identiteit aan hun ouders maar als die om welke reden dan ook daarvoor niet geschikt of bereikbaar zijn,

- Het Centraal Bureau v.d. Statistiek (CBS) en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) kennen zowel gezinnen met als gezinnen zonder kinderen. De overheid, de Nederlandse Gezinsraad e.a. gebruiken echter als definitie van gezin: elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen.
- Volgens CBS-cijfers waren er in 2000 ongeveer 2,3 miljoen alleenwonenden, 2,2 miljoen paren zonder kinderen (dus 4,4 miljoen personen) en 2,4 miljoen huishoudens met kinderen (één- en tweeoudergezinnen waarbinnen 4,5 miljoen kinderen).
- Voor ongeveer zeven van de acht kinderen blijft de gezinssituatie met twee ouders gedurende hun hele jeugd intact. Voor één op de acht dus niet... (*Gezin: beeld en werkelijkheid*, Nederlandse Gezinsraad 2001, 162 p., ISBN 90 70815 55 9, € 26,-)

ontstaan de problemen die hulpverleners vele kopzorgen baren.

We moeten terug naar een paar aloude principes die de Schepper ons heeft meegegeven. En omdat Hij de Schepper is, heeft Hij er het meeste verstand van!

Daarom worden kinderen geboren uit een relatie tussen een man en een vrouw. Zo heeft Hij het bedacht.

Daarnaast heeft God Zijn Woord gegeven om die kinderen op te voeden op een manier die hen geluk zal brengen. Dat het vaak niet werkt heeft enerzijds met de

gebrokenheid van deze wereld te maken, anderzijds met het feit dat we het zo nauw niet meer nemen en het eigenlijk beter denken te weten dan de Schepper.

Tegelijkertijd ligt hier de oplossing! We moeten terug naar Gods richtlijnen voor het gezin en opvoeding. Dat is niet alleen geestelijk gezien de beste oplossing, ook pedagogisch en psychologisch wordt steeds duidelijker dat we hiernaar terug moeten om een oplossing te vinden voor onze ontspoorde maatschappij. Iedere andere oplossing is surrogaat en ontoereikend.

De vraag is dan natuurlijk hoe we dat zouden kunnen bereiken. Ik gaf al aan, dat er een grote mogelijkheid ligt voor de kerken in ons land. Als de kerk in staat is om de vraag die in de maatschappij leeft (vaak nog slechts impliciet) te expliciteren en een antwoord kan formuleren, dan wordt er een opening geboden om in ons land het gezin te promoten als het christelijk alternatief. Daarvoor zal de kerk dan wel wakker moeten worden en zich realiseren dat ze zich zou kunnen onderscheiden. We zien daar overigens al wel wat signalen van. Als organisatie bieden wij de kerken een programma, 'Family Builders' geheten, dat speciaal is opgebouwd met bijbelse principes om ouders opnieuw te helpen de opvoeding van hun kinderen gestalte te geven. In hoog tempo wordt dit programma ontdekt door de kerken in ons land en we zien het als een uitstekend preventie-project om de teloorgang van het gezin een halt toe te roepen.

Samenvatting en conclusie

Het gezin is op z'n retour. Er wordt minder gehuwd en meer gescheiden. Mede hierdoor neemt de nood onder kinderen toe, die vervolgens ook geen voorbeeld meer hebben om hun eigen relatie aan te spiegelen. De overheid heeft sterk ingezet op het individu maar moet langzamerhand constateren dat die weg een doodlopende is.

Ouders moeten gaan begrijpen dat ze offers moeten brengen voor hun kinderen en dat gaat weer lijnrecht in tegen het idee van het individu.

Toch zijn er aanknopingspunten om hoop te krijgen: de maatschappij vraagt zich af hoe het verder moet, maar weet niet waar het de oplossing moet vinden.

Daar ligt een kans voor de kerk. Als die weet hoe zij met gezinnen moet omgaan en een sterk motiverend beeld van een gezond functionerend gezin naar buiten kan brengen, kan daarmee een oplossing aangedragen worden voor veel problemen in onze maatschappij.

Daar ligt ook een kans voor de christelijke politiek. Zij moet nog sterker het belang van het gezin benadrukken, blijven pleiten voor specifiek gezinsbeleid en zelfs een aparte bewindspersoon hiervoor, en met concrete voorstellen komen die een halt toeroepen aan beleid dat beide ouders de arbeidsmarkt opjaagt.

Laten we met z'n allen terugkeren op de schreden van de individualisering.

- Media 2003 telde Nederland 16,2 miljoen inwoners die deel uitmaakten van 7,0 miljoen zelfstandig wonende huishoudens. In de periode 1990-2002 daalde het aandeel van 20-39 jarigen met 13% en steeg het aandeel 40-64 jarigen met 15%. Zie hier de vergrijzing.
- Er is ook sprake van gezinsverdunding: het gemiddelde aantal personen per huishouden neemt af. Dit komt door een groei van het aantal alleenstaanden met 15% (door echtscheidingen in de categorie 30 tot 60 jaar en zeker ook door de vergrijzing) en een afname van het aandeel gezinnen met kinderen met 8%. Het paar met kinderen is in alle leeftijdscategoriën aan de verliezende hand. Dit wordt deels veroorzaakt door echtscheiding, waardoor uit een gezin met kinderen vaak één alleenstaande en één eenoudergezin ontstaan.
- Het aantal gebruikers van kinderopvang is sinds 1990 gestegen van 45.500 naar 193.000. Het aantal gebruikers van buitenschoolse opvang steeg in diezelfde periode van 5.000 naar 88.000. De behoefte aan kinderopvang is vooral groot onder moeders van jonge kinderen, hoogopgeleide vrouwen met omvangrijke banen, gezinnen in de hogere inkomenscategoriën en gezinnen woonachtig in de grote steden. Prognoses over de ontwikkeling van de kinderopvang wijzen op een toenemende vraag naar opvang van 0-3 jarigen. (*De sociale staat van Nederland*, Sociaal en Cultureel Planbureau 2003, 346 p., ISBN 90 377 0138 8)
- Volgens een onderzoek van Trouw uit 2001 verwacht iets minder dan 20% van de ouders extra steun bij de opvoeding van de leraar.
- Meer dan 20% van de moeders verwacht extra steun van de vader (minder dan 10% van de vaders verwacht dat van de moeder). (*De staat van het kind*, Trouw / Rainbow Pocketboeken, 176 p., ISBN: 904170259, prijs niet-Trouwabonnees € 8,-)
- In het basisonderwijs is één op de tien ouders lid van de ouderraad, medezeggenschapsraad of het schoolbestuur. De helft van de ouders is betrokken bij schoolactiviteiten (schoolreisjes, helpen in de klas e.d.).
- Volgens een kwart van de ouders hanteert de school van hun kind inmiddels een continuooster met een korte middagpauze. De belangstelling van ouders hiervoor is echter groter dan het aanbod. Hoe meer uren moeders werken des te vaker wensen de ouders dat er bij middagpauzes, vrije dagdelen, schooltijden en opvangmogelijkheden rekening wordt gehouden met hun dagindeling. (*Ouders bij de les. Betrokkenheid van ouders bij de school van hun kind*, Sociaal en Cultureel Planbureau 2002, 200 p., ISBN 90 377 0091 8, bevel tegen asociaal gedrag € 19,90)

Opvoedingsondersteuning

Door Marianne de Wolff

Opvoedingsondersteuning is 'in'. Beleidsmakers en werkers in de jeugdhulpverlening gebruiken de term in toenemende mate. Ook de ChristenUnie doet mee aan de trend: de term is bijvoorbeeld te lezen in het verkiezingsmanifest: door middel van opvoedingsondersteuning "wil de ChristenUnie het uiteengaan van ouders voorkomen". In deze bijdrage wil ik in kaart brengen wat opvoedingsondersteuning precies is. Voor wie is opvoedingsondersteuning bedoeld? Wat zijn de effecten en waar liggen eventuele knelpunten? Tenslotte zal ik nagaan wat het verkiezingsprogramma zegt over opvoedingsondersteuning. Mijns inziens behoeft dit standpunt enige aanpassing dan wel nuancering.

Dr. M. de Wolff is universitair docent Algemene en Gezinspedagogiek in Leiden. In 1998 schreef zij een hoofdstuk in de RPF-publicatie 'Individualisering en gezinsbeleid'. Die publicatie is in 2000 wegens succes door de ChristenUnie en het GMV opnieuw uitgegeven onder de titel 'Werken aan een rotsvast gezinsbeleid' (deze publicatie is nog steeds te bestellen voor € 10,-).

Meer informatie over Marianne de Wolff: <http://www.childandfamilystudies.leidenuniv.nl/index.php3?m=154&c=110>

Wat is opvoedingsondersteuning?

Opvoedingsondersteuning heeft betrekking op allerlei activiteiten die tot doel hebben de opvoedingssituatie van kinderen te verbeteren. Deze activiteiten richten zich niet op het kind zelf, maar in de eerste plaats op de ouders en de context waarbinnen opvoeding plaatsvindt: het gezin, de school, de kinderopvang en de buurt. Je zou ook kunnen zeggen: opvoedingsondersteuning heeft tot doel "opvoeders te helpen opvoeden". Ouders vormen altijd het aangrijpingspunt in opvoedingsondersteuning. Eén van de bekendste vormen van opvoedingsondersteuning is het consultatiebureau. Hoewel medisch van oorsprong, is het consultatiebureau voor veel jonge ouders de plek waar zij terecht kunnen met kleine en grote vragen over hun baby of dreumes.

De populariteit van opvoedingsondersteuning is om twee redenen begrijpelijk. Ten eerste heeft opvoedingsondersteuning een preventieve werking. Als ouders, die tot bepaalde risicogroepen behoren, vroegtijdig worden bijgestaan bij hun opvoedingsvragen en – problemen, dan kunnen ernstige ontsporingen voorkomen worden. Ten tweede ziet de overheid opvoedingsondersteuning als een recht: ouders hebben recht op een toegankelijk en samenhangend aanbod aan opvoedingsondersteuning. Het jeugdbeleid van de overheid is enerzijds gericht op het voorkomen van (verergering) van problemen in gezinnen. Met behulp van opvoedingsondersteuning probeert men de sociale binding, de eigen vaardigheden en de maatschappelijke positie van ouder en kind te versterken. Anderzijds biedt het jeugdbeleid steun als er problemen zijn, door middel van het maatschappelijk werk, Bureau Jeugdzorg en de RIAGG's. Bij zeer ernstige problematiek beschikt de overheid over maatregelen die

ouders en jongeren beschermen of sanctioneren. Hierbij moeten we denken aan ondertoezichtstelling, uithuisplaatsing, HALT, of opname in een jeugdinrichting. Het jeugdbeleid is verdeeld over drie bestuurslagen: rijksoverheid, provincies en gemeenten. De gemeentelijke overheden zijn verantwoordelijk voor de preventieve jeugdzorg. Met andere woorden: opvoedingsondersteuning is in de eerste plaats een zaak van de gemeente.

Wat voor activiteiten?

Aan wat voor activiteiten moeten we nu concreet denken als we het hebben over opvoedingsondersteuning? Om te beginnen gaat het om de gewone basisvoorzieningen die voor alle ouders en kinderen toegankelijk zijn. Te denken valt aan:

- de jeugdzondheidszorg aangeboden door de kruisverenigingen en de GGD's
 - peuterspeelzalen en kinderopvang
 - bibliotheek
 - speel-o-theek
 - sportverenigingen
 - opvoedtelefoon, opvoedbureaus en opvoedwinkels
- Bovengenoemde vormen van opvoedingsondersteuning zijn gericht op alle ouders met opvoedingsvragen en lichte opvoedingsproblemen. Daarnaast zijn er activiteiten voor specifieke doelgroepen zoals allochtone gezinnen, alleenstaande moeders in achterstandswijken, en moeders met kinderen met een aangeboren afwijking. Voorbeelden van opvoedingsondersteuning voor speciale groepen zijn de oudercursus 'Opvoeden Zo!' voor (allochtone) ouders in achterstandssituaties en het project 'Spel aan huis', waarbij vrijwilligers bij allochtone gezinnen thuis komen spelen teneinde ouders te stimuleren meer

samen met hun kind te spelen. Een ander voorbeeld is het programma 'Moeders Informeren Moeders' waarbij jonge, onervaren moeders maandelijks bezoek krijgen van een ervaren 'bezoekmoeders' die hen opvoedings- en gezondheidsvoorlichting geven. Het programma 'Opstap' tenslotte is een leer- en spel programma voor ouders en kleuters uit achterstandsgezinnen om ze voor te bereiden op de overgang naar groep 3. Hoewel al deze verschillende activiteiten hun specifieke doelstellingen hebben, draait het bij opvoedingsondersteuning vaak om:

- Het geven van voorlichting en informatie over opvoeding en ontwikkeling
- Het bieden van praktische hulp bij de opvoeding
- Het geven van advies en het realiseren van een vraagbaak, adviesmogelijkheid
- Het coachen van gezinnen of ouders middels huisbezoeken
- Verbeteren van de maatschappelijke positie van de ouders
- Signaleren van problemen en eventueel advisering over intensievere hulp.

Waarom is steun nodig?

Alle ouders hebben soms hulp of advies nodig. Ouders worden wel eens onzeker door de overvloed aan informatie of soms tegenstrijdige adviezen in de media. Vragen met betrekking tot opvoeding, omgang en het gedrag van kinderen komen voornamelijk terecht bij de huisarts. Maar ook leerkrachten, leidsters in de kinderopvang en medewerkers van het consultatiebureau geven heel wat informele steun en adviezen bij alledaagse opvoedingsvragen.

In enkele gevallen is meer steun nodig. Men spreekt dan meestal van gezinnen die tot een 'risicogroep' behoren. Of een gezin behoort tot een risicogroep, wordt bepaald

aan de hand van een model. Hoe een kind zich ontwikkelt wordt bepaald door de wisselwerking tussen kind, ouder en bredere omgeving. Op elk van deze drie niveaus (kind, ouder en omgeving) spelen zowel beschermende als bedreigende factoren een rol. Risicofactoren bij het kind zelf zijn bijvoorbeeld aangeboren afwijkingen of vroeggeboorte. Bij de ouders kan het gaan om de opvoe-

Opvoedingsondersteuning is in de eerste plaats een zaak van de gemeente.

dingsstijl (al dan niet warm), het hebben van psychische problemen, en bijvoorbeeld het eigen verleden van de ouder. Risicofactoren op het niveau van de omgeving zijn bijvoorbeeld de woonomgeving, het behoren tot een allochtone groep en het opgroeien in een éénoudergezin. Afzonderlijke risicofactoren leiden niet meteen tot problemen. Het is juist de opstapeling van risicofactoren die bedreigend is voor de ontwikkeling van het kind. Als dergelijke risicofactoren zich opstapelen, is de kans aanwezig dat de draagkracht van het gezinssysteem overschreden wordt. Dan is steun of hulp van buitenaf nodig.

Knelpunten

Is opvoedingsondersteuning nu effectief? Opvallend genoeg worden veel interventieprogramma's, projecten of oudercursussen nauwelijks systematisch geëvalueerd. Vaak grijpt men terug op Amerikaans onderzoek, maar deze onderzoeksresultaten kun je niet zomaar overplaatsen naar de Nederlandse situatie. Als er wel sprake is van evaluatie, dan zijn de uitkomsten niet altijd eenduidig. Niet duidelijk is wat precies de werkzame bestanddelen van de aanpak zijn, of dat wellicht langs andere wegen bereikt had kunnen worden en hoe lang het positieve effect aanhoudt. Kortom: harde uitspraken over de effecten kunnen niet gedaan worden.

Een tweede knelpunt met betrekking tot opvoedingsondersteuning is het onoverzichtelijke aanbod: er is een veelheid van programma's, projecten en methodieken die ook nog eens door verschillende sectoren aangeboden worden: onderwijs, jeugdgezondheidszorg, welzijn, en justitie. Een groot nadeel van zo'n sector-gewijze aanpak is dat elke sector zijn eigen beleid formuleert en eigen methodes kiest, terwijl de verschillende sectoren dezelfde problematiek willen aanpakken. Kortom: het aanbod is onsamenhangend en teveel versnipperd over verschillende sectoren.

Tenslotte, de bestuurlijke regie over opvoedingsondersteuning laat veel te wensen over. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het preventiebeleid in de jeugdgezondheidszorg, maar zijn vaak onvoldoende toegerust om dat beleid vorm te geven. Met name in de kleinere gemeenten staat het (preventieve) jeugdbeleid niet op de politieke agenda. Daar komt dan nog bij dat de aan-

sturing van de verschillende voorzieningen weer in handen ligt van andere overheden: de rijksoverheid is verantwoordelijk voor de justitiële voorzieningen, jeugdhulpverlening is een zaak van de provinciale overheid, terwijl ouder-en-kind-zorg voor 0-4 jarigen via de kruisverenigingen regionaal georganiseerd zijn.

Oplossingen

Gemeenten hebben vaak wel de bereidheid om te werken aan een preventief jeugdbeleid, het ontbreekt hen aan expertise en instrumenten om dat beleid vorm te geven en uit te voeren. In de vier grote steden is al wel veel ervaring opgedaan met preventief jeugdbeleid. Die ervaringen zouden door een landelijke stuurgroep kun-

Opvallend genoeg worden veel interventieprogramma's, projecten of oudercursussen nauwelijks systematisch geëvalueerd.

nen worden samengevoegd en beschikbaar gesteld voor kleinere gemeenten.

Verder zouden de activiteiten van de verschillende sectoren (welzijn, justitie, gezondheidszorg) veel beter op elkaar afgestemd moeten worden, en moet de samenwerking tussen de verschillende bestuurlijke lagen beter. Met ander woorden: een integrale aanpak van opvoedingsondersteuning is nodig: men moet samenwerken, over de grenzen van de sector en over de verschillende bestuurslagen heen.

Standpunt van de ChristenUnie

De ChristenUnie vindt dat opvoedingsondersteuning zoveel mogelijk in het kader geplaatst moet worden van hulp binnen het gezin en gericht moet zijn op herstel van de natuurlijke gezinssituatie. Een behartenswaardige zaak, maar strikt genomen is opvoedingsondersteuning altijd gericht op het gezin (en dan vooral de ouders), dus veel voegt deze opmerking niet toe. Verder pleit de ChristenUnie voor afschaffing van de subsidies aan kinderopvanginstellingen. Het zou eerlijker zijn wanneer die opvangelden naar de ouders zelf gaan in de vorm van een kindgebonden budget, zo meldt het verkiezingsprogramma. Ook ouders die geen gebruik maken van 'formele' kinderopvang maken immers kosten voor de opvoeding en opvang. Concreet zou deze maatregel neerkomen op een verhoging van de kinderbijslag.

Hoe sympathiek deze redenering ook klinkt, een dergelijke maatregel zou nadelig kunnen uitpakken voor kinderen in 'lichte' probleemgezinnen. Kinderopvang is namelijk voor eenoudergezinnen of gezinnen waarbij sprake is van verslaving of psychiatrische klachten bij de ouder(s) een belangrijke, laagdrempelige vorm van opvoedingsondersteuning. Een anderhalf-jarige peuter

bijvoorbeeld van wie de moeder last heeft van manische depressies kan wellicht toch redelijk opgroeien doordat het kind drie dagen in de week naar een kinderdagverblijf kan waar het wel een gestructureerde en voorspelbare opvoeding krijgt in tegenstelling tot thuis. Veel kinderen moeten opgroeien in een achtergestelde of geïsoleerde omgeving waar ze veel aan hun lot over gelaten worden, zonder dat sprake is van ernstige verwaarlozing of mishandeling. Juist voor deze relatieve 'lichte' probleemgezinnen is kinderopvang een uitkomst en dankzij de overheidssubsidies is kinderopvang voor hen beschikbaar. Indien de subsidie aan de ouders gegeven zou worden, dan komt het geld niet aan het kind zelf ten goede. Ouders met een toch al krappe beurs en een slechte financiële huishouding zullen de verhoogde kinderbijslag met dank aanvaarden voor het wegwerken van eigen schulden, maar zij zullen zeker niet hun kind plaatsen op een relatief duur kinderdagverblijf waarvoor zij in theorie wel het geld hebben gekregen. Met andere woorden: door de kinderopvangelden aan ouders te geven, komt dit geld in 'probleemgezinnen' niet meer aan het kind ten goede, terwijl dat in de huidige regeling wel het geval is.

Conclusie

Wat moet de ChristenUnie aan met opvoedingsondersteuning? Ik sluit af met enkele aanbevelingen.

- 1) Er moet niet uitsluitend geld gestoken worden in uitbreiding van het aanbod van jeugdhulpverlening. Dat aanbod is te versnipperd en komt daardoor niet altijd bij de mensen die het nodig hebben. Daarom moet geld gestoken worden in een betere samenwerking tussen de verschillende sectoren en bestuurslagen. In plaats van allerlei losse projecten zou de overheid een programmatische aanpak moeten kiezen.
- 2) Er moet een landelijke stuurgroep komen die gemeenten helpt bij het opzetten en uitvoeren van een preventief jeugdbeleid.
- 3) Het idee om de overheidssubsidie op kinderopvang aan de ouders zelf te geven kan beter naar de prullenmand, omdat juist kwetsbare kinderen hier de dupe van kunnen worden.

Literatuur:

- Bakker, I., Bakker, K., Dijke, A van, & Terpstra, L. (1997). *O + O = O² Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties*. Utrecht: NIZW
- Hermanns, J. (1995). *Jeugdproblematiek en opvoedingsondersteuning*. In: *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 34, 410-422.
- Pels, T. & Distelbrink, M. (2000). *Opvoedingsondersteuning: Vraag en aanbod*. In: T. Pels (Red.). *Opvoeding en integratie*. Assen: Van Gorcum.
- Dijke, A van, Snijders, J., & Terpstra, L. (1999). *Het werkveld opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering: Theorie en praktijk*. Utrecht: NIZW

Communicatie en samenhang

Interview met een bevlogen huisarts

Door Erik van Dijk

Naast het gemeentehuis van Katwijk, met alleen een weg ertussen, ligt de praktijk van huisarts Moolenburgh (zie foto). Het is symbolisch voor de korte lijnen tussen de verschillende partners in het Katwijkse Platform Verslavingszorg, waarvan Hans Moolenburgh de voorzitter is. Korte lijnen, maar ook: weten wat er leeft op straat, iedereen erbij betrekken en goed onderbouwen waar je mee bezig bent. Dat zijn belangrijke succesfactoren van het Platform Verslavingszorg, dat intussen met veel meer bezig is dan alleen verslavingen.

Het Platform is begonnen in 1993, toen een aantal jonge heroïneverslaafden zeiden: ‘als mijn ouders hier meer over hadden geweten, dan was dit misschien niet gebeurd.’ Op initiatief van een jongerenwerker werd er een grote groep betrokkenen bij elkaar geroepen: gemeente, GGD, welzijnswerk e.d. “In eerste instantie ging het over heroïneverslaving. In het dorp was er toen nog een heel stuk ontkenning. Wij besloten bekendheid te gaan geven aan het probleem. We hebben eerste een globaal onderzoekje gedaan en vastgesteld dat er inderdaad een behoorlijke groep verslaafden was. In een kerk met 600 tot 700 mensen heb ik vervolgens verteld wat de prijzen van allerlei soorten drugs in Katwijk waren, waar je het kon krijgen, om hoeveel verslaafden het ging, wat voor soort jongeren dat dan waren en om wat voor soort ouders het ging. Dat kwam nogal heftig over

en in de pers kreeg je meteen berichten over ‘drugsdorp’ en zo.” Het Platform is toen begonnen met voorlichtings- en preventieprojecten bij scholen en voor ouders.

Hadden jullie toen al vergelijkingscijfers met andere dorpen in de buurt of vergelijkbare dorpen elders, waaraan jullie konden zien of het in Katwijk erger was dan ergens anders?

“Nee, ons onderzoek toen was heel globaal. Onze cijfers varieerden toen van 200 tot 400 drugsverslaafden. De pers maakte daar natuurlijk meteen 400 van ... In 1995 riepen heel veel mensen: als je het drugsprobleem wilt oplossen, moet je een coffeeshop neerzetten. Veel andere gemeenten bliezen daarover heel hoog van de toren. Dat was dé oplossing. Wij hebben een notitie geschreven, waarin we analyseer-

Participanten Platform Verslavingszorg

- Huisarts (onafhankelijk voorzitter)
- GGD- ZHN (voorheen GGD D&B)
- Politie Hollands Midden
- Gemeente Katwijk
- Kubus 85 = Factor Welzijn, Stichting voor Sociaal Cultureel Werk Katwijk
- Stichting De Brug, christelijke verslavingszorg Katwijk, Rijnsburg en Valkenburg
- Ouders van Drugsgebruikers
- Anonieme alcoholisten, werkgroep Katwijk (AA)
- Parnassia, Psycho-Medisch Centrum
- Bureau Jeugdzorg Rijnland
- Narcotica Anonymus
- Vereniging van Relaties van (Ex-) Gedetineerden
- Rhijngeestgroep

den in hoeverre een coffeeshop nu oplossingen bood voor welke problemen. Voor- en tegenstanders hebben daarna kunnen reageren op onze stelling dat een coffeeshop een schijnoplossing biedt, die bovendien andere oplossingen in de weg staat. Wil je als overheid geloofwaardig zijn, dan moet je in ieder geval duidelijk worden. Geen coffeeshop dus. Dat was het standpunt van het Platform en de gemeente heeft zich daarop gebaseerd. Toen de discussie later weer oplaaide, is de gemeente Katwijk het grondig gaan uitzoeken. Dat is de Alcohol- en Drugsmonitor 2000 geworden. Wij zijn de enige gemeente van deze omvang (ruim 40.000 inwoners) die zoiets zelf heeft laten onderzoeken. Katwijk heeft daar veel geld ingestoken. Uit die monitor bleek nergens dat Katwijk een groter probleem had dan andere gemeenten.”

Een coffeeshop biedt een schijnoplossing, die bovendien andere oplossingen in de weg staat.

“Ons uitgangspunt is, dat iedereen die dat wil aan drugs kan komen (hasj, heroïne, cocaïne e.d.). Zo’n 95% van de drugs bereikt ook echt de gebruiker, slechts een heel klein deel wordt onderschept. Iedere jongere krijgt dan ook een moment in zijn leven, dat hij of zij geconfronteerd wordt met drugs en een keus moet maken. Dat geldt overigens nog sterker voor alcohol. De eerste jaren zijn we druk bezig geweest met drugs, de laatste jaren zijn we ook met alcohol aan de slag gegaan.”

Vertel eens over de verschillende projecten die jullie hebben en wie jullie daarbij betrokken hebben...

“Op een gegeven moment zijn we naar de kerken gestapt en hebben we gezegd, dat het niet terecht is dat de kerken hier niet in meedoen. Zij horen het zout der wereld te zijn, maar zijn op straat niet te vinden. Dat hebben zij zich aangetrokken. Zij hebben toen Stichting de Brug opgericht en zijn o.a. een inloophuis voor drugsverslaafden begonnen. Daar komen door het jaar heen nu zo’n zeventig zware drugsverslaafden. Dat is voor ons een hele goede ingang geworden om die verslaafden te begeleiden. De Brug is gegroeid en heeft nu twee maatschappelijk werkers in dienst. De Brug krijgt een heel bescheiden subsidie en wordt verder volledig ondersteund door de kerken.”

Reïntegratie

“De Brug doet intussen veel meer. Zij proberen bijvoorbeeld invulling te geven aan Jezus’ woorden ‘ik ben in de gevangenis geweest en jullie hebben mij bezocht’.

Vanuit De Brug zijn ze gevangenen en verslavingsinstellingen gaan bezoeken en brieven en kaartjes gaan schrijven. Zij nemen verantwoordelijkheid voor de uitvalers, de mensen die van de rand van de Katwijkse samenleving zijn gevallen. Zij laten zien dat de gemeenschap ze niet laat stikken, maar er nog steeds voor ze is. Zij laten zien dat ze nog steeds bij de gemeenschap horen, door naast ze te gaan staan. Reïntegratie moet van beide kanten komen.

Het Platform heeft nu een project, waarbij iedere Katwijker die uit de gevangenis of een verslavingsinstelling komt, meteen professionele begeleiding en een uitkering krijgt, zodat ze geen moment in een gat vallen en terugvallen.”

Geld

“Geld speelt bij dit soort projecten altijd een rol. Het is vooral erg lastig om projecten gefinancierd te krijgen die zichzelf nog niet bewezen hebben. Ik vind het geweldig dat Katwijk zo z’n nek uitsteekt en nieuwe initiatieven financieel ondersteunt.

Zo’n reïntegratieproject met vrijwilligers als mentoren is nieuw, dus je moet het zelf bedenken, ontwikkelen en hindernissen overwinnen. Het vraagt vaak strijd om iets te bewijzen. Als dat lukt, dan moet het wel regionaal gaan draaien om het overeind te kunnen houden. Zo heeft dat ook gewerkt bij een project, waarbij jongeren die dreigden af te glijden en bijvoorbeeld in aanraking waren gekomen met de politie in een begeleidingstraject kwamen. Dat was zo succesvol, dat het regionaal is gaan draaien. Dat loopt nog steeds. Wij zien onszelf wat dat betreft als een soort proeftuin.”

Hans Moolenburgh in gesprek met jongeren tijdens een voorlichtingsactiviteit over XTC (9 juli 2003). Foto door Dick Hogewoning.

XTC

“De afgelopen jaren zijn we ook tegen XTC aangelopen. Wij hebben op een rijtje gezet wat XTC is en doet. We zijn enorm geschrokken, van wat XTC bijvoorbeeld aanricht in de hersenen. We hebben vervolgens jonge gebruikers gevraagd om ons te helpen hoe wij die boodschap het best aan hen kunnen vertellen. We kwamen toen op het voorbeeld van een spons die je uitknijpt. Dat is namelijk wat in je hersenen gebeurt. Dat verhaal hebben we verteld op een door ons georganiseerde house party, waar zo’n 300 jongeren zijn geweest. Dat kwam flink aan. De discussie met de jongeren over de gevaren van XTC is overigens nog volop gaande, o.a. via de lokale jongeren-website (<http://www.kattuk.nl>).

Belangrijk bij alcohol is dat je niet moet willen bestrijden, maar beheersen.

We zijn ook naar het ministerie gegaan en hebben gezegd dat ze met dit verhaal over de gevaren van XTC naar buiten moeten komen. Dat mógen ze niet voor zich houden. Zij dekken zich dan in met het argument dat de onderzoeken elkaar nog tegenspreken en dat ze het nog

niet zeker weten. Maar wij vinden, dat wat tot nu toe bekend is dermate ernstig is, dat je daar mee naar buiten moet komen.”

Alcohol

“Alcohol is veel breder en lastiger dan drugs. Daarom hebben wij veertig mensen uit de maatschappij (waaronder drie raadsleden) gevraagd om mee te denken. Daar zijn vijf werkgroepen uit gevormd. Dat vergde nogal wat coördinatie, maar uiteindelijk is daar het Alcoholplan uitgekomen.

Essentieel bij zo’n plan is de onderbouwing met cijfers. Wij zijn daarvoor gaan meten op locatie (zie foto’s Meetkeet op pagina 14). Daarmee hebben we een uniek responsepercentage gehaald van ruim 80%. Bij ons kwamen er toch wel schokkende cijfers uit. Jongeren blijken gemiddeld op 15 glazen met alcohol op een uitgaansavond uit te komen. Daar moet je wat mee. Je kunt er niet omheen.

Belangrijk bij alcohol is, dat je niet moet willen bestrijden, maar beheersen. Daarbij werkt de voor Nederland en zeker voor Katwijk aansprekende analogie met waterbeheersing heel goed. De dijken zijn de regels. Wij hebben in kaart gebracht welke regels er allemaal zijn. De gemeenteraad is daar nu naar gaan kijken, vooral naar

de horeca- en drankwetgeving. Rond de regelgeving heeft de gemeente een hele duidelijke regiefunctie. Ook de kerken willen wij benaderen. Zij moeten ook nadenken over hoe zij met alcohol omgaan. Laten ze er maar eens een preek aan wijden. Laten ze maar eens kijken wat er in de Bijbel over alcohol staat. Laten ze maar catechisatiemateriaal ontwikkelen. Laten de kerken in ieder geval hun verantwoordelijkheid hierin serieus nemen. Zij mogen zich niet aan deze discussie onttrekken. Zij hebben een voorbeeldfunctie.”

Overlast

“Bij alcohol en overlast op straat stonden wij voor de vraag hoe je de jongeren bereikt waar het eigenlijk om gaat. We hebben door de politie negentien jongeren van een jaar of achttien laten bellen die bekend zijn bij de politie als overtreeders en de politie laten vragen of ze willen helpen. Al die jongeren reageerden positief. Dat is het project VIKS (Veilig In Katwijk Stappen) geworden. Deze jongeren gaan nu naar scholen toe om in klassen met andere jongeren van 14 en 15 jaar over regels te discussiëren.”

Hoe is de omslag bij hun tot stand gekomen?

“We hebben een aantal bijeenkomsten met hen gehouden, waar we hen hebben aangesproken op hun gedrag en op hun voorbeeldfunctie. Ook hebben we hen de gezondheidsgevolgen van alcohol uitgelegd. Daar schrokken ze erg van, dat hadden ze nog niet eerder gehoord. Ze worden altijd alleen maar gewaarschuwd in verband met overlast...

De omslag vindt eigenlijk al plaats op het moment dat een politieagent belt en zegt ‘wij hebben je hulp nodig’. Samenwerking zoeken werkt! De politie had zelf nooit verwacht dat die belronde iets op zou leveren, maar was stomverbaasd en aangenaam verrast over de response.”

Hoe kun je voorkomen dat het zover komt met die jongeren?

“Ik ga uit van een groeiproces waarbij de jongere te vergelijken is met een rups die zich ontwikkelt, die goed gevoed moet worden en moet weten waar hij wel en niet van kan eten. Als iemand eenmaal zijn puberteit induikt - in z'n cocon zit - is hij of zij veel moeilijker te bereiken. Vóór die tijd moet je goed gevoed zijn. Dan moet je al weten of je met drugs wel of niet kan vliegen. Als je in de cocon zit en je gebruikt drugs, denk je dat je een vlinder bent en blijf je erin rond cirkelen. Als je toch naar buiten weet te kruipen is de grote vraag hoe je alsnog kan leren om te vliegen. Je bent letterlijk vleugellam.”

Hoe bereiken jullie die rupsen?

“Op alle scholen krijgen ze voorlichting. Dat is geen softe voorlichting. Daar zitten kinderen ook helemaal niet op

te wachten. Benoem het maar gewoon. Met een genuanceerd gedoogverhaal schieten we niks op. Dat waarderen ze ook niet. Zij zijn vaak nog veel harder dan wij.”

Het gezin

Zo komen we bij het gezin. Hoe staat het daarmee?

“Laten we vooropstellen, dat het met de meeste gezinnen en een groot deel van de kinderen gewoon heel goed gaat. Daarnaast kun je je natuurlijk wel zorgen maken over bepaalde ontwikkelingen. Bijvoorbeeld: één op de vijf kinderen eet met het bord op schoot voor de televisie, kinderen zijn minder thuis, jonge kinderen zijn 's avonds laat nog op straat, etc. We zijn nu bezig met enquêtes op scholen en dan valt op dat ouders hun kinderen veel minder in de gaten houden dan we zouden willen. De controle op het kind is blijkbaar verminderd. Dat kom je ook bij het alcoholvraagstuk weer tegen: er wordt te jong en te vroeg gedronken door kinderen. Hoe doorbreek je dat? Wat zijn de ingangen om bij een gezin naar binnen te kunnen komen? Via de ouders, via de kinderen?”

Als het gaat om gezinnen is de signaleringsfunctie nog erg gebrekkig. Het gezin is nog een beetje een gesloten doos.

Eerst moet je natuurlijk goed in kaart brengen wat de problemen nu precies zijn. Algemeen wordt wel erkend dat communicatie het grote probleem is. Hoe en waarover communiceert een gezin intern? Als ze voor de buis eten dan is er geen onderling overleg meer, worden er geen verhalen meer verteld. Als een kind drinkt en er komt geen commentaar op, dan is er een gebrek aan communicatie. Alles wat wij van het Platform doen heeft te maken met communicatie. Communicatie en samenhang. De onderlinge samenhang binnen het gezin en met de gemeenschap waarin dat gezin functioneert.”

Hoe signaleer je problemen?

“De uitdaging is interne problemen signaleren voordat er een crisis is, voordat er echt iets spaak loopt. Twee belangrijke vragen: hoe signaleer je, en vervolgens: hoe intervenieer je?

Als het gaat om gezinnen is de signaleringsfunctie nog erg gebrekkig. Het gezin is nog een beetje een gesloten doos. Maar als er dan wel een probleem gesignaleerd wordt, hoe zorgen we dan dat de juiste ouders de juiste opvang, hulp en begeleiding krijgen? Over ouder-begeleiding is erg weinig nagedacht. Hoe bereikt opvoedingsondersteuning bijvoorbeeld die doelgroepen, die het ook echt nodig hebben? Als een school over een onderwerp een voorlichtingsavond geeft, dan komen daar niet de ouders die er zouden moeten zijn. Hoe krijg je die wel?

Als een kind op straat wordt opgepakt met drank, krijgen de ouders sinds kort een brief van de gemeente, waarin staat dat dit is gebeurd en waarin ze worden gewezen op de cursus alcohol en gezin.

We trainen verder ook mensen hoe ze alcohol als probleem kunnen herkennen. Dat hebben we gedaan met alle sociëteiten, wijkverenigingen, barpersoneel, maar ook met mensen die in de eerste lijn staan zoals consultatiebureaus. Op termijn willen we dit ook richting onderwijspersoneel en ouders gaan doen.”

Hoe ziet u de rol van scholen in dit alles?

“Het probleem bij scholen is, dat iedereen bij problemen altijd wijst naar de scholen. Iedereen weet zo goed wat scholen zouden moeten doen. De school is een zwaarbelast instituut. Scholen krijgen zoveel op zich af, aan de ene kant vanuit Den Haag en aan de andere kant vanuit

Het begint met ontferming. Iemand moet zich het lot van zijn medemens aantrekken, betrokken zijn bij een probleem.

de maatschappij. Zoveel problemen worden naar de scholen toegeschoven. Zoveel oplossingen worden er ook van ze verwacht. Je moet dan ontzettend uitkijken hoe je die scholen benadert met jouw problemen en oplossingen. De maatschappij heeft toch ook een verantwoordelijkheid richting de scholen? Laten wij ons eens afvragen, hoe wij de scholen kunnen helpen! Ik ben op een gegeven moment met de directeurs van basisscholen om de tafel gaan zitten en heb gezegd dat zij zelf moeten aangeven waar zij tegenaan lopen en wat zij aan hulp vanuit de maatschappij nodig hebben. De leiding van een school moet zelf de noodzaak zien van bepaalde voor-

lichting. Zij moeten de meerwaarde gaan zien. Eigenlijk moeten ze er het gevoel aan overhouden dat het hen ontlast in plaats van belast.

Ook als je begint met opvoedingsondersteuningsavonden, kun je met de scholen bespreken hoe je nu de juiste ouders daar krijgt. Scholen kunnen ouders ergens op aanspreken, maar ook ouders onderling kunnen elkaar aansporen om naar zo'n avond te gaan.”

De bestuurlijke kant van het verhaal

Waar lopen jullie op bestuurlijk terrein tegenaan?

“In het begin loop je erg op tegen verkokering en concurrentie. Elke organisatie denkt dat zij de instantie zijn die de problemen moet oplossen. De verslavingszorg heeft bijvoorbeeld de neiging om te zeggen dat dit hun pakkie aan is. Het kan dan jaren duren voordat een organisatie ziet, dat er winst zit in het met elkaar om de tafel zitten. Elke organisatie krijgt daardoor veel meer ingangen. Je hoeft het natuurlijk niet altijd met elkaar eens te zijn, als je maar met elkaar om tafel blijft zitten. Het kost tijd om consensus te bereiken. Soms is het een hele worsteling. Soms rol je over elkaar heen, maar ook uit botsingen kunnen hele goede dingen voortkomen.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van vorig jaar zijn er heel veel nieuwe raadsleden gekomen en we merkten dat we opnieuw moesten gaan uitleggen waar wij mee bezig waren. Soms gaat er ook een voor ons belangrijke ambtenaar weg. Ook dan kan je een hapering krijgen, bijvoorbeeld in de informatievoorziening richting de raad. Dat zijn de momenten dat je heel goed moet oppassen dat alles goed op elkaar aan blijft sluiten. Wij moeten heel erg in de gaten houden, dat wij niet doorstromen en het contact met bijvoorbeeld de gemeenteraad verliezen. Het is een samenspel. Ook daar is communicatie weer heel erg belangrijk.”

Bent u bezorgd over alle bezuinigingen?

“Het geeft onzekerheid. Je weet niet wat er gaat gebeuren. Wat is straks nog de ruimte om ook een keer ‘op onze bek te gaan’. Mogen projecten nog het risico lopen te mislukken? Daar moet je niet meteen hard op afgerekend worden. Je hebt steun nodig van de gemeente. Gemeenteraad en verantwoordelijke wethouder moeten risico's durven nemen.”

Als andere gemeenten ook met deze dingen aan de slag willen, waar en hoe beginnen ze?

“Het begint met ontferming. Iemand moet zich het lot van zijn medemens aantrekken, betrokken zijn bij een probleem. Het begint bij de straat en bij de mensen die de straat kennen, bijvoorbeeld bij een jongerenwerker die weet hoe het er in een discotheek aan toegaat. Hen moet je bij elkaar halen en vragen wat nou echt de problemen zijn en welke oplossingen er mogelijk zouden zijn. Dat moeten mensen zijn die net iets boven dat

straatniveau kunnen denken, die enigszins kunnen relativeren. In het Platform hebben we een mix van mensen die de straat kennen en mensen die bestuurlijke verantwoordelijkheden hebben. Er zit een gemeenteambtenaar bij, een politieagent (en dan niet de baas van de politie, maar 'iemand van de straat'), de GGD, maar ook andere mensen die uitvoerend bezig zijn.

Het eerste initiatief zou van een raadslid of wethouder kunnen zijn, iemand die die betrokkenheid voelt, die wil luisteren en die ook bereid is iets uit handen te geven, die anderen durft uit te dagen met plannen en ideeën te komen. Dan zal er in een andere gemeente misschien iets heel anders uitkomen dan wat wij in Katwijk doen, maar dan heb je wel draagvlak gecreëerd binnen de gemeenschap. Mensen moeten zich kunnen identificeren met een beleid. Dat kan alleen maar als de mensen waar het om gaat mee hebben geholpen bij de ontwikkeling. De uitvoering van het beleid wordt dan ook veel leuker, want je staat er niet alleen voor.

Je hebt er ook een paar creatieve denkers bij nodig. En er moeten mensen bij zitten die theoretisch kunnen denken en kunnen onderbouwen waar je mee bezig bent."

"Kerken vormen ook een deel van de sleutel, maar dan moeten ze wel een stuk arrogantie laten varen. Het gevaar is, dat je moraliserend wordt, maar zodra je de vinger gaat opheffen ben je fout bezig, dan ben je het contact kwijt. Je moet kruipen in de huid van en naast mensen gaan staan.

Bij gezinnen moet je dus ook niet van bovenaf beginnen. Anders gaan ouders meteen in de verdediging. De Brug heeft een groep ouders die al jaren lang de

straat opgaan en hangjongeren aanschieten met de vraag hoe het met ze gaat. Vaak zijn dat hele open gesprekken. Zo sla je bruggen. Je doorbreekt de bedreiging die van zo'n groep hangjongeren uitgaat. Zoiets kan dan weer ondersteund worden door gebedsgroepen."

Bij gesignaleerde problemen moet je vervolgens steeds weer kijken: wie heeft op dit moment bij dit probleem de juiste ingang bij de betrokken mensen. De onderwijzeres, de politie, de jeugdwerker, de huisarts, andere jongeren, andere ouders? Daar is geen algemene regel voor. Het moeten wel mensen zijn die het probleem kunnen signaleren en ernaast kunnen gaan staan.

Het is een hele oude boodschap: Heb uw naaste lief."

Platform Verslavingszorg Katwijk

Callaoweg 1

2223 AS Katwijk

E-mail secretaris Thea Guijt: tsaguijt@xs4all.nl

Algemene informatie over Katwijk is te vinden via:

www.katwijk.nl

Het Platform heeft nog geen eigen website. Het Alcoholplan en de rapportage Alcohol Meetkeet zijn te downloaden via:

www.wi.christenunie.nl

(zoek in de nieuwsrubriek naar dit interview).

Stichting De Brug heeft wel een website:

<http://www.stdebrug.nl>

Uit: *Rapportage Alcohol Meetkeet; resultaten van een onderzoek uitgevoerd onder uitgaanders te Katwijk in het kader van het Alcoholplan van het Platform Verslavingszorg.* (april 2003, 131 p.)

Zo'n 70% van alle benaderde personen heeft de vragenlijst ingevuld. De resultaten hebben betrekking op 807 personen. Van de vragenlijsten is 65% ingevuld in een café, 19% in een jongerensociëteit en 17% in een voetbalkantine. De mannen maken 65% uit van de onderzoekspopulatie. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 23 jaar. Ruim driekwart gaat minstens één keer per week uit.

Van de deelnemers drinkt 97% af en toe alcohol; 15% van de uitgaanders drinkt dagelijks. Als de uitgaanders drinken, drinken ze op een doorde-weekse dag gemiddeld 2,5 glazen alcohol. Op een dag in het weekend is dit 11,7 glazen. Mannen drinken systematisch meer dan vrouwen. Met deze hoeveelheden is 43% van alle uitgaanders een riskante drinker (=dagelijks drinken of een paar keer in de week minstens vier glazen of op een dag in het weekend minstens tien glazen).

Tijdens de uitgaansavond hebben de mannen op het moment van invullen van de vragenlijst gemiddeld 8,5 glazen genuttigd. Voor vrouwen is dit 3,6 glazen. Ongeveer eenderde van deze hoeveelheid is gedronken voordat zij in de uitgaanslocatie waren ('indrinken' thuis). Slechts 20%

van de uitgaanders is de afgelopen maand niet dronken geweest. Een deel van de uitgaanders gebruikt tijdens de avond ook een vorm van drugs. Voor 6,1% van de uitgaanders is dit cannabis, voor 5,3% van de uitgaanders is dit cocaïne en voor 2% van de uitgaanders is dit XTC of speed. Mannen gebruiken vaker drugs dan vrouwen.

Het alcoholgebruik voor de mannen is ongeveer even hoog als dat van mannelijke cafébezoekers in een vergelijkbaar onderzoek te Amsterdam. De vrouwelijke uitgaanders drinken duidelijk minder dan in Amsterdam. Er wordt in Katwijk minder cannabis gebruikt dan in Amsterdam. De verhouding tussen het cocaïnegebruik en het cannabisgebruik (bijna evenveel) is opvallend. Er zijn echter onvoldoende gegevens om vergaande conclusies te verbinden aan dit cocaïnegebruik...

Jongeren en risicogedrag in de laatmoderne samenleving

Door dr. Joost van Loon, Reader in Social Theory aan de Nottingham Trent University en directeur van de Centre for Research in Culture and Communication

Nederland wordt over het algemeen internationaal geroemd vanwege haar sterke gezondheidscultuur. Met name als het gaat om seksualiteit dient het Nederlandse model als voorbeeld voor vele beleidsadviseurs en lobbygroepen die gericht zijn op het terugdringen van met name zwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's) onder jongeren (Ingham, 2001).

In general, studies of the Dutch experience have concluded that the underlying reason for success has been the combination of a relatively inclusive society with more open attitudes towards sex and sex education, including contraception. This has paved the way for sexual relationships to be discussed at an early age – before barriers of embarrassment can be raised and before sex education can be interpreted as sending a signal that the time has come to start having sex. (UNICEF 2001, p. 21)

Ook voor de Britse beleidsmakers wordt Nederland aangedragen als een lichtbaken, waarop moet worden gekoerst wil de Britse samenleving meer in de pas gaan lopen met de rest van Europa. Zwangerschappen onder tieners in Groot-Brittannië en de frequentie van seksueel overdraagbare aandoeningen onder jongeren zijn in verhouding schrikbarend veel hoger dan in Nederland. De vraag is nu hoe zo'n bakenfunctie kan worden vertaald in de praktijk? Hoe kan men bewerkstelligen dat

Britse jongeren een houding aannemen ten aanzien van seksualiteit die vergelijkbaar is met die van de Nederlandse jeugd?

De Britse seks-experts hebben hierop voornamelijk slechts twee vrij identieke antwoorden:

- (1) meer seksuele voorlichting op jongere leeftijd en
- (2) gemakkelijkere toegang tot contraceptie (en abortus) voor jongeren.

Deze vertaalslag heeft met name te maken met het feit dat de zogenaamd open Nederlandse seksualiteitscultuur institutioneel is verankerd in het onderwijs en de seksuele gezondheidszorg (Rutgersstichting, abortusklinieken, SOA klinieken).

De Moderniteit

We zitten hier met een erfenis van de moderniteit. Het moderniseringsproces, dat in West Europa op gang kwam met het samenvallen van een economische en politieke omwenteling aan het eind van de 18e eeuw,

wordt gekenmerkt door een toenemende institutionalisering van sociale functies. Steeds meer aspecten van het dagelijks leven zijn over de jaren heen onttrokken aan de autonomie van menselijke verbanden en gereguleerd middels wetgeving, organisaties en contracten. In de moderniteit hebben wetenschap en technologie getracht de gehele betekenis van het bestaan te herdefiniëren. Waar dit voorheen een zaak was van religieuze reflectie en kerkelijke doctrine, werd het omgevormd tot vraagstukken die geheel los van levensbeschouwing aan wetenschappelijke redenering en toetsing konden worden onderworpen. Zoals de Franse filosoof Michel Foucault (1970) al eens schreef: 'het moderne denken wordt gekenmerkt door de opkomst van de mens als zowel oorsprong als ook eindbestemming van het weten'. De mens als heerser over God, de natuur en de geschiedenis. Als de realiteit niet strookte met deze opvatting, was er slechts sprake van een tijdelijke tekortkoming. Wetenschap en technologie zouden deze lacune wel kunnen overbruggen.

In de moderne samenleving staat de mens centraal in de definiëring van vraagstukken en oplossingen. Het is een proces waarin de mens meer en meer autonoom wordt van God, natuur en geschiedenis. De ontwikkeling van de gezondheidszorg en het onderwijs zijn daar duidelijke voorbeelden van en dus ook de ontwikkelingen op het gebied van seksualiteit.

Contraceptie en de Seksuele Revolutie

De zogenaamde seksuele revolutie van de jaren zestig bijvoorbeeld, wordt doorgaans afgeschilderd als een verhaal van bevrijding. Vrouwen werden bevrijd van het moederschap, homo's en lesbiennes werden bevrijd van de heteroseksuele dogmatiek en jongeren werden bevrijd van de heerschappij van hun ouders en in staat gesteld zelf de wereld te ontdekken zonder voortdurend verantwoording te hoeven afleggen aan volwassenen.

Deze drie processen hangen sterk samen met een ontkoppeling van seksualiteit en biologische reproductie en vervolgens van seksualiteit en moraliteit. De medische technologie op het gebied van geboorteregulering nam een enorme sprong met de introductie van de pil, begin zestiger jaren. Vrouwen werden aangemoedigd zich actief te bemoeien met de planning van hun gezin. Dit hing vooral samen met een proces van rationalisering waarin de mens steeds minder afhankelijk wordt van de natuur, maar ook met de veranderende organisatie van arbeid en consumptie. Ongepland kinderen krijgen werd steeds meer gepresenteerd als onverantwoord.

Het is dan ook geen verrassing dat in dezelfde periode abortus meer en meer bespreekbaar werd. Dit was immers niet meer dan een verlenging van de rationele regulering van de voortplanting en de onbetwistbare centraliteit van de mens in relatie tot de natuur.

Wat minder voor de hand ligt is, dat met het toenemende gebruik van contraceptie ook een toenemende vraag ont-

stond naar abortussen. Immers, is het gebruik van contraceptie niet bedoeld om ongewenste zwangerschappen tegen te gaan? Het probleem met deze laatste opvatting is dat het contraceptie afschildert als een puur instrumenteel-technologische kwestie, als een gereedschap dat wordt toegepast om een bepaald effect te bewerkstelligen. Echter, wat hierbij over het hoofd wordt gezien is dat het gebruik van contraceptie verankerd is in een omvattend cultureel proces. Seksualiteit betreft niet simpelweg een serie rationele handelingen, maar gaat gepaard met verlangens, emoties, gevoelens, angsten. Het is ook een sociaal proces waarin twee personen iets bijzonders met elkaar delen dat sterk verbonden is met niet alleen hun lichamelijke maar ook hun geestelijke bestaan.

Het gebruik van contraceptie heeft niet alleen maar een effect op de gevolgen van seksuele interactie, maar ook op de aard van deze interactie. Haar betekenis verandert. Het is niet langer een procreatieve daad, waarvan het gevolg kan zijn dat een man en een vrouw verantwoordelijk worden voor het leven van een nieuw persoon, maar een in betekenis veel beperktere handeling van lustbevrediging. Het gebruik van contraceptie vereist een ander soort mentaliteit ten aanzien van seksuele interactie; en dit betekent ook een ander soort houding ten aanzien van het leven zelf. Het geven van leven aan een nieuw persoon wordt iets dat kan worden gekozen of geweigerd. Abortus is simpelweg een verlenging van de weigering van het leven. De verspreiding van de contraceptieve mentaliteit onder een bevolking heeft automatisch tot gevolg dat abortus meer en meer geaccepteerd zal worden.

Een nog veel eenvoudigere alternatieve verklaring voor het samenvallen van een toenemend gebruik van contraceptie en een toename in abortus is dat met het wegvallen van het zwangerschapsrisico mensen meer seks zullen hebben zonder dat ze daarbij kinderen willen (Paton, 2002). Geen enkel voorbehoedsmiddel is echter 100% 'veilig'. In recent onderzoek in opdracht van het STISAN, stelt Jenny Rademakers dat in het jaar 2000 maar liefst 29% van alle abortussen in Nederland gerelateerd was aan het falen van condoomgebruik en ruim 31% aan falend pilgebruik (Rademakers, 2002: 29). Dat wil zeggen, de grote meerderheid van ongewenste zwangerschappen in Nederland vindt plaats ondanks het gebruik van contraceptie.

In wat wordt gezien als het onvermijdelijk proces van de 'seksualisering van de samenleving' (UNICEF, 2001) mag het dan ook niet zo verbazingwekkend zijn, dat het aantal tienerzwangerschappen in Nederland de laatste tijd behoorlijk is toegenomen (CBS, 2001). Voor een deel is dit onzichtbaar gebleven omdat deze merendeels verdwijnen in de abortusklinieken (Rademakers, 2002). Echter, in de grote steden zijn de toenames dramatisch (Garssen and Sprangers, 2000: 27). Zo meldt het Jongeren Informatie Punt in Den Haag dat daar het aantal tienerzwangerschappen de laatste vijf jaar is toegenomen met ruim 22% (IIP, 2002).

Seksueel Overdraagbare Aandoeningen

Hetzelfde proces vindt plaats ten aanzien van seksueel overdraagbare aandoeningen. Een ongewenst neveneffect van de seksuele revolutie was dat ziekten als gonorrhoe en syfilis ineens weer de kop op staken en zich snel verspreidden onder de bevolking van de Westerse wereld. Het bleek al snel, dat de wens van de mens om de natuur te beheersen weinig rekening had gehouden met het vermogen van de natuur, hier met name in de vorm van bacteriën en virussen, om zich op haar beurt 'aan te passen' aan menselijk gedrag. In de jaren tachtig nam dit een nog veel dramatischere wending met de verspreiding van HIV/AIDS met name onder homoseksuele mannen, drugsgebruikers en prostituees.

De pil biedt uiteraard geen bescherming tegen SOA's en is dus als 'veilig voorbehoedsmiddel' niet langer afdoende. In de jaren tachtig verschoof de aandacht zich derhalve naar het verspreiden van condooms en het aanmoedigen van condoomgebruik. 'Veilig vrijen' werd een veelgebruikt slogan, maar het concept van 'veiligheid' is hier nogal verdacht. Uit onderzoek in opdracht van de Alan Guttmacher Stichting blijkt, dat de faalkans van condoomgebruik in het eerste jaar 13% is (Ranjit, 2001). Wanneer jongeren geadviseerd worden veilig te vrijen, mogen zij dus in principe Russisch roulette spelen daar de kans op falen 1 op 7 bedraagt.

Het mag dan ook niet verwonderlijk zijn dat condoom-promotie geen overdonderend positief effect heeft gehad op het voorkomen van seksueel overdraagbare aandoeningen onder jongeren. Hoewel er begin jaren negentig sprake was van een lichte daling in de frequentie van SOA's onder jongeren, is er meer recentelijk sprake van een dramatische kering van het tij (Haks en Van der Laar, 2001). Van der Laar, e.a. (2002) laten bijvoorbeeld zien, dat er een algemene stijging is van SOA's onder alle bevolkingsgroepen, maar dat jongeren met name worden getroffen door Chlamydia en meer recentelijk HPV. Dit zijn twee gevaarlijke en hardnekkige ziektes die moeilijk te bestrijden zijn en kunnen leiden tot onvruchtbaarheid. HPV wordt ook in verband gebracht met onder andere baarmoederhalskanker en kan derhalve dodelijke gevolgen hebben (Ewald, 2000). HPV is bovendien niet aan te pakken met meer condoomgebruik, omdat het over een veel groter gedeelte van het lichaam kan worden verspreid dan slechts dat van de geslachtsorganen en vloeistoffen (zie ook Rozendaal 2002: 70-72).

De risicomaatschappij

Sinds de HIV/AIDS crisis eind jaren tachtig is de aandacht in het debat over seksuele voorlichting en contraceptie verschoven van morele principes naar pragmatische doelstellingen. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat meer conservatieve opvattingen over vraagstukken inzake seksualiteit, welke doorgaans redeneren vanuit morele standpunten, meer en meer buitenspel zijn gezet.

Seksuele voorlichting werd als gevolg hiervan gepresenteerd als een zaak van leven en dood. Het begrip 'risicomaatschappij' dat voor het eerst werd gebruikt door de Duitse socioloog Ulrich Beck in zijn in 1986 uitgegeven bestseller *Risikogesellschaft* (vert. 1992) is dan ook uitermate relevant wanneer we trachten te begrijpen op welke wijze de vertogen rondom HIV/AIDS onze wereld hebben veranderd. Het gaat hierbij met name om een verschuiving in percepties.

Beck stelt dat een samenleving waarin risico een centrale rol speelt een geheel ander type institutionalisering oproept dan een op schaarste georganiseerde maatschappij. Risico's hebben niets te maken met de verdeling van 'goederen' (goods), maar met de verdeling van 'slechteren' (bads). De processen die door risicopercepties in het leven worden geroepen vragen om beveiliging, verzekering, inschatting, bescherming. Zij hebben weinig van doen met vraagstukken van rechtvaardigheid, integriteit, juistheid of waarheid. De risicomaatschappij is een relativistische samenleving. Als mensen een situatie als waar bestempelen wordt zij waar in haar consequenties. Er is geen ontologisch verschil tussen risico en risicoperceptie. Zonder perceptie is er simpelweg geen risico. Het heeft dan ook geen zin te vragen naar het waarheidsgehalte van een bepaald risico. In de wereld van seksualiteit, derhalve, betekent de geboorte van de risicomaatschappij tevens het einde van het morele debat. Moraliteit kan immers niet concurreren met overleving. Dit geldt uiteraard des te meer in een wereld waarin eeuwig leven geen betekenis meer heeft.

De noodzaak van moraliteit

Dit wil echter niet zeggen dat daarmee de kous af is. Immers, het is een simpel feit dat contraceptie niet de gewenste effecten heeft gehad. Het is op collectief niveau niet in staat ongewenste zwangerschappen te voorkomen en ook heeft het niet geleid tot een daling in de verspreiding van seksueel overdraagbare aandoeningen. Op louter pragmatische gronden kan dus al het één en ander aan bezwaren worden geleverd jegens de promotie van seksuele voorlichting en voorbehoedsmiddelen. Echter, dit is slechts een heel mager uitgangspunt. Er kan een veel sterker argument worden geleverd voor een noodzaak tot een remoralisering van de cultuur. Dit heeft te maken met het feit dat de risicosamenleving in essentie apocalyptisch is (Van Loon, 2002). Dat wil zeggen dat zij vragen oproept die zo fundamenteel zijn verbonden met ons menszijn, dat het onvermijdelijk wordt dat wij deze dienen te beantwoorden. Zo dienen wij ons af te vragen waarom, ondanks de steeds verdergaande openheid ten aanzien van seksualiteit onder jongeren, steeds meer seksuele voorlichting op scholen en steeds lagere drempels voor toegang tot seksuele gezondheidsvoorzieningen, het seksuele risicogedrag onder jongeren zich steeds verder uitbreidt. Dit moet tevens worden gekoppeld aan andere vormen van risicogedrag, zoals

bijvoorbeeld roken, alcohol, drugs, joyriding, vandalisme en straatgeweld.

In onderzoek dat ik heb gedaan in opdracht van de Family Education Trust in Engeland (Van Loon, 2003) blijkt, dat de belangrijkste reden voor de daling van tienerzwangerschappen in Nederland (tot het midden van de jaren negentig) niet seksuele voorlichting op scholen was (de daling vond plaats vòòr de introductie van seksuele voorlichting op scholen) of het gebruik van voorbehoedsmiddelen (toenemend gebruik hiervan heeft niet geleid tot minder zwangerschappen, maar wel tot meer ongewenste zwangerschappen). Ik kwam tot de conclusie dat het enorme verschil tussen de Britse en Nederlandse tienerzwangerschappen slechts kan worden verklaard vanuit de rol van het gezin. Nederlandse jongeren zijn veel meer ingebed in traditionelere gezinsstructuren. Nederlandse moeders werken veel minder vaak voltijds (slechts 5%); zijn dus vaker thuis om de kinderen op te vangen, en hebben als zodanig ook de mogelijkheid zich te bemoeien met het gaan en staan van hun kroost (Schulze, 1999). Ter vergelijking, in Groot-Brittannië werkt ruim 18% van de moeders met kinderen onder de vijf jaar voltijds; dit loopt op naar ruim 31% voor moeders met kinderen tot 18 jaar.

Tenslotte geldt dat in Nederland de kans op echtscheiding systematisch lager is dan in Groot-Brittannië (9% tegenover 14%). Als gevolg hiervan, worden er in Nederland veel minder kinderen geboren buiten huwelijken. In Nederland wordt driekwart van de kinderen geboren binnen een traditioneel gezinsverband, tegenover 60% in Groot-Brittannië. Ook zijn er in Nederland veel minder eenoudergezinnen. Van alle gezinnen met kinderen in Nederland is slechts 6% een eenoudergezin, tegen 26% in Groot-Brittannië (ECHP, 1996; geciteerd in SCP, 2001: 175; CBS (2002) en ONS, 2001: 10-11). Onderzoek heeft uitgewezen dat er een direct verband bestaat tussen eenoudergezinnen en risicogedrag onder jongeren: 'Young people who live in single-parent households engage in sexual activity at younger ages and more frequently than those from intact two-parent families ... The effects of parental marital status are persistent even when other important factors such as race, religiosity, age and social class are controlled.' (Whitbeck et al, 1994)

Het feit dat de situatie in Nederland de laatste jaren zo sterk is verslechterd, hangt dan ook lineair samen met de erosie van het traditionele gezin. Het is geen geheim dat de sociale gezondheid van een maatschappij wordt bepaald door de sterkte van het gezin, en dat hierbij met name de rol van de moeder doorslaggevend is. Dat in Nederland tot voor kort een echte moederschapideologie heerste (Van Engen, geciteerd in Algemeen Dagblad, 24-12-2001, p. 29), mag voor feministen dan wel een probleem zijn, het kan niet worden ontkend dat de erosie van het moederschap de Nederlandse samenleving weinig goeds zal opleveren.

In plaats van vrouwen en moeders te ondermijnen door ze te dwingen meer buitenshuis te laten werken en hun kinderen over te dragen aan de geïnstitutionaliseerde zorg, zou de overheid juist meer moeten investeren in het gezin en dan met name via een betere ondersteuning van het (voltijdse) moederschap.

Bronnen:

- Beck, U. (1992) *Risk Society, Towards a New Modernity*. London: Sage.
- CBS (2001) *Samenleven: Nieuwe Feiten over Relaties en Gezinnen*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CBS (2002) *Statistical Yearbook of the Netherlands 2001*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Demo, D. and Acock, A. (1988) 'The Impact of Divorce on Children'. *Journal of Marriage and the Family* 50 (August): 619-648
- Ewald, P.W. (2000) *Plague Time. The New Germ Theory of Disease*. New York: Anchor Books.
- Foucault, M. (1970) *The Order of Things. An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Vintage.
- Garssen M.J. and Sprangers, A.H. (2000) 'Aantal tienermoeders toch weer iets gestegen' *Maandstatistiek van de Bevolking* (January): 23-25.
- Haks, K, and Van der Laar, M.J.W. (2001) 'Stijging soa niet beperkt tot risicogroepen'. *Infectieziekten Bulletin* 12 (11): 412-415
- Ingham, R. (1998) 'Exploring interactional competence: comparative data from the United Kingdom and The Netherlands on young people's sexual development.' Paper presented at the 24th meeting of the International Academy of Sex Research, Sirmione Italy.
- Ingham, R. (2001) 'Doctors Should advise adolescents to abstain from sex: against'. *British Medical Journal* vol. 321 (16 December): 1521-22.
- Jongeren Informatie Punt (2002) 'Persbericht, conclusies en aanbevelingen t.a.v. het Jonge moeder onderzoek door ES&E in opdracht van het JIP in Den Haag'. <http://www.jip.org/denhaag/tienermoeders/voorkan.htm>.
- ONS (2001) *Living in Britain. General Household Survey 2000/01*. London: Office of National Statistics.
- ONS (2002) *Social Trends no. 32*. London: Office of National Statistics.
- Paton D. (2002), 'The Economics of Family Planning and Underage Conceptions', *Journal of Health Economics*, 21, 2 (March), 27-45.
- Rademakers, J. (2002) *Abortus in Nederland. Jaarverslag van de landelijke abortusregistratie*. Heemstede: STISAN.
- Ranjit, N., Bankole, A., Darroch, J.E., Singh, S. (2001), 'Contraceptive Failure in the First Two Years of Use: differences across socioeconomic subgroups'. *Family Planning Perspectives* 33 (1): 19-27.
- Roozendaal, L (2002) 'Soa door humaan papillomavirus: niet dweilen zolang de kraan open staat' *Infectieziektenbulletin* jaargang 12 nummer 3, p. 70-72.
- Schulze, H-J. (1999) 'The Netherlands: A Land of Two Faces'. *Family Observer, European Commission*
- SCP (2001) *Sociale Culturele Verkenningen 2001*. The Hague: Sociaal Cultureel Planbureau.
- UNICEF (2001) *A League table of Teenage Births in Rich Nations*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre
- Van der Laar, M. J.W. and Haks, K., Coenen, T. (2002) 'Sterke stijging SOA in 2001'. *Infectieziekten Bulletin* 13 (8): 293-296.
- Van Loon, J. (2002) *Risk and Technological Culture. Towards a Sociology of Virulence*. London: Routledge
- Van Loon, J. (2003) *Deconstructing the Dutch Utopia. Sex education and teenage pregnancy in the Netherlands*. London: Family Education Trust.
- Whitbeck, L.B., Simons, R.L., Kao, M. (1994) 'The effects of divorced mothers' dating behaviours, and sexual attitudes on the attitudes and behaviours of their adolescent children'. *Journal of Marriage and the Family* 56 (August): 615-621.

Zorgen in de jeugdzorg

Door Marcel Benard, waarnemend adviseur raads- en statenleden

Op 12 juli 2002 stak een man uit Roermond zijn huis in brand, waardoor zes van zijn zeven kinderen omkwamen. Op dat moment was het gezin al ruim twee jaar bekend bij bureau Jeugdzorg in Roermond. 23 Hulpverleners hadden het gezin bezocht en geen van hen heeft het drama kunnen voorkomen. Een zeer ernstig voorbeeld van de tekortkomingen van de jeugdzorg, al kan men zich afvragen of deze ramp überhaupt voorkomen had kunnen worden.

Doolhof

Het tragische voorval in Roermond is een illustratie van de problemen in de jeugdzorg. Recentelijk heeft het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) een onderzoek gepresenteerd naar de inspanningen die gemeenten hebben gedaan om tot integraal jeugdbeleid te komen. Daarin werd onder meer geconcludeerd dat het gebrek aan capaciteit bij de Bureaus Jeugdzorg volgens alle betrokken partijen een van de belangrijkste knelpunten is in het lokale jeugdbeleid. De bestuurlijke organisatie rond het lokale jeugdbeleid is buitengewoon ingewikkeld. Er zijn veel partijen met uiteenlopende ambities bij betrokken. Het is voor gemeenten lastig deze partijen bij elkaar te brengen. Om deze bestuurlijke complexiteit terug te dringen, stelt het SCP voor kritisch te kijken naar allerlei samenwerkingsverbanden binnen het jeugdbeleid. Wanneer moet er samengewerkt worden en vooral ook: wanneer niet?

In november presenteerde de hoorcommissie jeugdzorg in de provincie Gelderland het rapport 'Groeistuipe'. Daaruit komt eenzelfde zorgelijk beeld naar voren. Op basis van gesprekken met jongeren, (pleeg)ouders en zorginstellingen concludeert de commissie dat de jeugdzorg een doolhof is zonder uitweg. "De veelheid van verschillende hulpverleners rond en voor eenzelfde cliënt werkt belastend en leidt tot verwarring en onduidelijkheid."

De hoorcommissie stelt dat de provincie meer als krachtige en duidelijke regisseur van de jeugdzorg moet gaan optreden.

Waarnaartoe met de jeugdzorg?

Al met al valt er heel wat te verbeteren in de aanpak van de jeugdzorg. Staatssecretaris Ross is voorstander van een gezinscoach voor gezinnen met problemen. Op die manier zouden gezinnen waarvan duidelijk is dat ze in de problemen komen begeleid kunnen worden en zou preventie beter mogelijk zijn. Daarnaast zou er een loket voor jeugd en gezin moeten komen in gemeenten.

Een en ander is ook te vinden in de nieuwe Wet op de jeugdzorg. Deze wet werd al aangekondigd in het regeerakkoord van Paars 2, maar ligt op dit moment (voor de derde keer gewijzigd) bij de Tweede Kamer.

De gedachten die Ross formuleert zijn sympathiek en voor betrokken ChristenUnie-bestuurders zeker te overwegen. Het jeugdbeleid is gebaat bij een vraaggestuurde aanpak. Daarbij kan een loket jeugd en gezin een goed instrument zijn. Jongeren en hun ouders moeten toch al een drempel over voor ze bij de jeugdzorg aankloppen. Een extra drempel in de vorm van een bureaucratische procedure maakt dat jongeren en ouders wellicht af zullen haken. Een gezinscoach past in deze lijn. Er moet maatwerk komen en daarbij kan de gezinscoach een belangrijke rol spelen.

Toch zijn er enkele belangrijke aandachtspunten. Zo kan het in bepaalde gevallen nodig zijn om niet alleen met een loket te werken waar mensen met

hun problemen terecht kunnen, maar ook met zogenaamde 'outreach' zorg. Daarbij gaat de hulpverlening naar de problemen toe. Dan wordt vraaggestuurd werken aangevuld met aanbodgestuurd werken.

Een ander aspect van de voorstellen van staatssecretaris Ross is de positie die de gezinscoach in moet nemen en de relatie van deze coach met de vertrouwenspersoon en het Bureau Jeugdzorg. Deze relatie moet nog duidelijker worden.

De financiering van de jeugdzorg zal gaan veranderen, doordat het recht op jeugdzorg in de nieuwe Wet op de jeugdzorg komt te staan. Dit impliceert een open-einde-regeling, waar de Tweede Kamerfractie van de ChristenUnie steeds voor is geweest. Tenslotte zal er voortdurend aandacht moeten blijven voor het belang van identiteitsgebonden zorg en verzorgers. In de aansturing van Bureaus Jeugdzorg zullen provincies en gemeenten hier aandacht voor moeten blijven houden. Zorg die geen rekening houdt met de religieuze en culturele achtergrond van de cliënten kan niet effectief zijn.

De jeugdzorg staat een belangrijke verandering te wachten door de invoering van de nieuwe Wet op de jeugdzorg. Dat zaken moesten veranderen in de jeugdzorg was allang overduidelijk. Hopelijk kunnen ook ChristenUnie-bestuurders daaraan bijdragen, mede aan de hand van bovenstaande aandachtspunten.

Sociale jeugdzorg

Door Gerrit Wim van Veelen, Statenlid Zuid-Holland

De provincies en stadsregio's krijgen geld om de verschillende Bureaus Jeugdzorg te financieren. Daar zijn al jarenlang grote wachtlijsten. Heel veel aandacht is de laatste tijd uitgegaan naar de vraag hoe die weg te werken zijn. Dat lijkt nu aardig te lukken. Gelijktijdig is het echte probleem nog niet getackeld, want de rij aan de poort slinkt wel, maar wordt overgeheveld in een stuwmeer wachtenden bij de vervolgoorzieningen.

Uiteindelijk is zo slechts een klein gedeelte van de problematiek opgelost, namelijk voor hen die met directe hulp van het Bureau Jeugdzorg weer zelf hun weg kunnen vinden. Het vervelende is dat de provincies helemaal geen zeggenschap hebben over die vervolgoorzieningen. Daar moeten het Rijk of de zorgverzekeraars hun invloed uitoefenen.

Toch is dit niet het enige probleem. Wat dacht u bijvoorbeeld van al die jongeren zonder afgemaakte opleiding of de jeugdwerkloosheid die almaar stijgt? Voor hen wordt het steeds moeilijker om in economisch betere tijden, als er weer een beroep op hen gedaan gaat worden, weer werk te kunnen vinden. Vaak zijn het de jongeren met een grote mond, maar met "gouden handjes". Ze kunnen misschien niet zo goed omgaan met theorie lessen. Ze voelen zich misschien niet zo veilig op school. In de groep op straat is het vaak veel veiliger. Daar kom je voor elkaar op. Daar sla je erop los, als je iets niet bevalt. Gewoon om 'macho' te kunnen zijn en je in de groep te laten gelden. Want ze hebben niets anders en al snel hebben ze een strafblad.

Deze problemen zijn een verantwoordelijkheid voor heel de samenleving. Allereerst voor de ouders: breng je kinderen normen en waarden bij. Verder voor het onderwijs: zorg voor goede begeleiding en kansen. Maar ook voor het bedrijfsleven: geef ook deze mensen een kans.

We leven in een diploma maatschappij. Zo is het niet altijd geweest. Vanaf de

Middeleeuwen hebben we in West-Europa de gilden gekend. De leerling, die in de leer ging bij de gezelschap. En na jaren ervaring de kans kreeg om ook gezelschap te worden. Zo zou het nu ook kunnen. Gemeenten en provincies kunnen met het bedrijfsleven of bedrijfstakken afspraken maken, zodat ook jongeren zonder diploma bij hen aan de slag kunnen. Leer de jongeren eerst wat werken is. Breng ze respect en regelmaat bij. Geef ze kennis en ervaring. En laat ze over afdelingen of tussen bedrijven rouleren. Steeds met het doel om een vak in de praktijk te leren, waarvoor ze een certificaat kunnen behalen. Een vooraf vastgesteld aantal certificaten kan dan ingewisseld worden voor een diploma, noem het maar een praktijkdiploma. En hier komt vervolgens het Rijk om de hoek kijken. Dergelijke diploma's moeten op een gegeven moment erkend worden. Vooral de wijze waarop deze diploma's bij de verschillende bedrijven worden behaald, zal aan gelijke normen onderworpen moeten zijn.

Hier ligt nu ook een mooie rol voor de provincie als middenbestuur. Want zowel naar boven (Rijk) en beneden (gemeenten) kunnen deze initiatieven gestimuleerd worden en partijen bij elkaar gebracht worden. Ook via de provinciale sociaal-economische raden kunnen convenanten met werkgevers worden afgesproken. Kortom, uitdagingen genoeg.

Dergelijke experimenten kosten geld. Zoals alles moet ook deze vorm gefinancierd worden. Het is sociaal provinciaal

beleid. Christelijk-sociaal zou ik zeggen. Daar hebben we dus wat voor over! Kansen geven aan de zwakken en gelijk de sterken wijzen op hun uitdagingen en mogelijkheden. En de provincies? Laten die beginnen gemeenten die dergelijke experimenten willen oppakken te ondersteunen met startsubsidies of stimuleringspremies. Zo zetten de provincies hun sociaal beleid in om preventief te werken en kan hiermee voorkomen worden dat jeugdwerkloosheid gaat uitmonden in toekomstig jeugdbeleid.

Een gekozen burgemeester: bezint eer ge begint

Door Gert Schutte

De gekozen burgemeester lijkt er nu echt aan te komen. Het kabinet heeft de plannen in een notitie aan de Kamer voorgelegd. In de Kamer tekent zich een duidelijke meerderheid af voor de hoofdlijnen. Alle aanleiding dus om in aansluiting op een eerder artikel in dit blad nog eens goed na te denken over voor en tegen van verkiezen en benoemen.

Sommigen hoeven hier niet lang over na te denken. Voor hen staat vast, dat verkiezing de voorkeur verdient boven benoeming. Verkiezing van de burgemeester past dan in een democratie, waarin bestuurders hun legitimatie ontleenen aan een uitspraak van de kiezers. Benoeming is dan meer iets van vroegere tijden, toen burgers hun bestuurders van hogerhand kregen toegewezen. Wie de zaak zo benadert, kan rekenen op steun uit onverdachte hoek. Het was de antirevolutionaire voorman Abraham Kuyper, die al in 1879 fulmineerde tegen de door de Kroon benoemde burgemeester. In een bloemrijk taalgebruik schetste hij hoe rampzalig zo'n figuur voor de burgers van een gemeente kon zijn: "Nu doet zich slag op slag het onhoudbaar geval voor, dat een vreemd jonkman, zonder enige kennis van 'land of luyden', van praktische ervaring nog verstoken, aan den ernst des levens nog gespeend en alleen begiftigd met wat theoretische kennis van ons administratief recht, in een gemeente van eenvoudige lieden letterlijk 'den baas komt spelen', om in vereeniging met den eveneens van buiten ingekomen notaris en kantonrechter enz. een moderne club te vormen, die het zich ten taak stelt de 'kolonie' te liberaliseeren. Dit nu bant het vertrouwen, verstomt de natuurlijke levensordering en doodt den publieken geest."

De oplossing was volgens Kuyper heel eenvoudig: "Maak aan dien misstand een einde en geef aan de gemeentelieden het recht, om den koning te zeggen, wien ze het liefst benoemd zagen, en ge zult eens zien, hoe de burgemeester weer in vollen zin een burgervader wordt, die, in steê van als afgezant des konings de gemeente naar zijn hand te zetten, juist omgekeerd een volksman zijn zal, die voor de belangen der gemeente weet te pleiten bij den Troon."

De ironie van de geschiedenis is, dat de politieke nazaten van Kuyper later behoorden tot de sterkste verdedigers van de door de Kroon benoemde burgemeester.

De discussie over de gekozen of benoemde burgemeester is dus al oud. Toch zijn er wel elementen in de discussie, welke het de moeite waard maken de argumenten over en weer opnieuw te wegen. In de eerste plaats, dat de gekozen burgemeester internationaal gezien steeds meer gemeengoed lijkt te worden. In internationale gremia wordt zelfs met een zekere argwaan gekeken naar de benoemde burgemeester in Nederland.

Met het tweede element blijven we dicht bij huis. Het gemeentebestuur is recent gedualiseerd. De raad, burgemeester en wethouders en de burgemeester hebben elk een meer eigen positie gekregen. Daarin zou een rechtstreeks gekozen burgemeester beter passen dan een benoemde burgemeester.

Internationaal perspectief

Het is zeker waar, dat internationaal gezien de benoemde burgemeester steeds meer een uitzondering wordt. Om dichtbij huis te blijven: België kent nog de door de koning benoemde burgemeester, maar er zijn vooral in Vlaanderen ver gevorderde plannen om over te gaan tot een vorm van rechtstreekse verkiezing. Onze oosterburen kenden sedert de Tweede Wereldoorlog in hoofdzaak twee systemen, ontleend aan dat van de respectievelijke bezettingsmachten. De zuidelijke deelstaten Beieren en Baden-Württemberg hebben zich laten leiden door het Amerikaanse model van rechtstreekse verkiezing door de bevolking, de meer noordelijk gelegen deelstaat Nordrhein-Westfalen door het Britse model van verkiezing door de gemeenteraad. Maar ook daar is sedert 1999 overgestapt op een vorm van rechtstreekse verkiezing.

De staatscommissie Dualisme en lokale democratie heeft een onderzoek laten instellen naar de inrichting van het lokaal bestuur in deze en andere staten en de positie van de burgemeester daarbij. Zij kwam daarbij tot de conclusie, dat aan een naar land ingedeeld overzicht van de inrichting van het lokaal bestuur op zichzelf geen argumenten ontleend kunnen worden die direct leiden tot wijziging in het lokaal bestuursmodel in Nederland. Zulke vergelijkingen gaan volgens de commissie mank als daarbij niet alle relevante factoren worden betrokken die verschillen en overeenkomsten tussen de lokale bestuursmodellen van landen kunnen verklaren.

Dat was ook de indruk van een delegatie uit de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, die in het najaar van 2000 een werkbezoek bracht aan Duitsland en België, een delegatie van welke ook ik deel uitmaakte. In elk van de bestudeerde situaties bleek de keuze voor een vorm van benoeming of verkiezing nauw samen te hangen met de totale inrichting van het bestuur, de positie van de burgemeester daarbij en niet in de laatste plaats de politieke cultuur.

Kennismaking van de situatie in andere landen kan dan ook wel een goed beeld geven van de mogelijke werking van een bestuursstelsel met een gekozen burgemeester in een bredere context, maar geeft geen antwoord op de vraag of een gekozen burgemeester zou passen in de

Nederlandse bestuurlijke en politieke context. Duidelijk blijkt daarbij wel, dat invoering van een gekozen burgemeester geen geïsoleerde beslissing kan zijn.

Voorstanders van een gekozen burgemeester wijzen nog op een andere internationale ontwikkeling. De Raad van Europa zou betwijfelen of het Nederlandse stelsel van de benoemde burgemeester wel in overeenstemming is met het Europees Handvest inzake lokale autonomie. Deze vraag is ook aan de orde geweest bij de behandeling van de jongste wijziging van de benoemingsprocedure. Op vragen van de PvdA-fractie in de Eerste Kamer antwoordde de toenmalige minister De Vries, dat deze twijfel kennelijk ontstaan is doordat de samenstellers van het rapport "Situation of Local and Regional Democracy in the Netherlands" zich vooral hebben geconcentreerd op de formele positie van de burgemeester en geen beschouwingen hebben gewijd aan het stelsel van de lokale democratie in Nederland. De burge-

De burgemeester is geen rijksorgaan en is mede democratisch gelegitimeerd door zijn relatie met en het vertrouwen dat hij geniet van de gemeenteraad.

meester maakt deel uit van het gemeentebestuur en is als zodanig verantwoording schuldig aan de gemeenteraad. Hij is geen rijksorgaan en is mede democratisch gelegitimeerd door zijn relatie met en het vertrouwen dat hij geniet van de gemeenteraad.

Ook uit dit antwoord blijkt, dat voor een goed oordeel over de positie van de burgemeester de bestuurlijke en politieke context niet gemist kan worden.

De conclusie op dit punt kan dan ook zijn, dat internationale aspecten interessant kunnen zijn voor een goede vormgeving van het lokaal bestuur in Nederland, maar (gelukkig) niet bepalend.

Dualisering

De voorstellen van de Staatscommissie Dualisering en lokale democratie hebben in een voor Nederlandse begrippen snel tempo geleid tot een ingrijpende herziening van de Gemeentewet. In maart 2002, tegelijk met de gemeenteraadsverkiezingen werd deze herziening van kracht, zodat de toen gekozen raadsleden en wethouders al meteen in een nieuwe positie aan het werk konden. Ook de positie van de burgemeester veranderde. Uitdrukkelijk is hij nu belast met de bevordering van de eenheid van het collegebeleid. Hij heeft in het college agenderingsbevoegdheid en ziet erop toe dat de raad voldoende ambtelijke ondersteuning krijgt. Daarnaast is hij meer dan in het verleden belast met de kwaliteit van

de dienstverlening aan de burgers. Kortom, de eigenstandigheid van het burgemeestersambt staat voorop. Het ligt voor de hand, dat in dit kader ook de aanstellingswijze van de burgemeester aan de orde is gesteld. Tussen de gewenste functie-inhoud en positie van de burgemeester en de wijze waarop hij wordt aangesteld

Als we ons realiseren dat ook bij de huidige vorm van Kroonbenoeming de daadwerkelijke invloed van de regering niet groot is, is het de vraag of een directe verkiezing als zodanig veel zal veranderen.

zal immers als het goed is verband bestaan. Hoewel de staatscommissie dit uitgangspunt onderschreef, was zij niet in staat tot een eensgezind advies te komen over de wijze van aanstelling. Een meerderheid opteerde voor een rechtstreekse verkiezing door de burgers in grotere gemeenten en voor de overige gemeenten voor een keuzemogelijkheid van de raad tussen rechtstreekse verkiezing en een enkelvoudige aanbeveling. Een minderheid wilde handhaving van de Kroonbenoeming op basis van een meervoudige aanbeveling van de raad. Dat het advies van de staatscommissie op dit onderdeel weinigen kon overtuigen is geen wonder. De vraag is dan ook onbeantwoord gebleven, wat de dualisering van het gemeentebestuur nu dient te betekenen voor de aanstellingswijze van de burgemeester.

Om die vraag te kunnen beantwoorden is het goed het gemeentelijke bestuursmodel na de wijziging van de Gemeentewet goed te karakteriseren. Is het juist te stellen, dat we op gemeentelijk niveau overgegaan zijn van een monistisch naar een dualistisch bestel? Of ligt het wat genuanceerder? Over deze vraag heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur toen de staatscommissie aan het werk ging een advies uitgebracht, dat ook nu nog waard is er kennis van te nemen. De Raad constateerde veel begripsverwarring over monisme en dualisme op centraal niveau. Bij monisme is er sprake van een ondergeschikte verhouding tussen raad en college, bij dualisme van een nevenschikte verhouding. Het gaat daarbij volgens de Raad telkens om drie kenmerken:

- 1 de samenstelling van het dagelijks bestuur;
- 2 de wijze van toedeling van bevoegdheden aan bestuursorganen;
- 3 de mate van zelfstandigheid van het dagelijks bestuur bij de uitoefening van verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Deze kenmerken zijn volgens de Raad onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Wil er sprake zijn van een dualistisch model, dan:

- 1 kent het dagelijks bestuur een eigen legitimatie;
- 2 bezitten algemeen en dagelijks bestuur een oorspronkelijk, niet tot elkaar herleidbaar, bevoegdhedenpakket;

- 3 is de mate van zelfstandigheid van het dagelijks bestuur niet direct afhankelijk van het vertegenwoordigend orgaan.

Tegen de achtergrond van deze kenmerken is het duidelijk, dat het decentrale bestuursmodel in dualistische richting is opgeschoven, maar zeker niet als dualistisch kan worden bestempeld. Dat werd door de staatscommissie ook wel onderkend. Voor een echte dualisering zou de Grondwet moeten worden gewijzigd. In ieder geval waar het gaat om de bepaling in artikel 125, eerste lid, waar de raad het hoofd van de gemeente wordt genoemd. Ook het derde lid betreffende het voorzitterschap van de raad zou moeten worden gewijzigd als aan de burgemeester belangrijke bestuurlijke en regelgevende bevoegdheden zouden worden toegekend. Eigenlijk zou volgens de staatscommissie het hele grondwets-hoofdstuk over de decentrale overheden nog eens moeten worden bezien.

Daaraan wordt inmiddels gewerkt. De Raad voor het Openbaar Bestuur heeft een vervolgadvisie uitgebracht over modernisering van hoofdstuk 7 van de Grondwet. Opmerkelijk daarin is, dat de Raad vasthoudt aan het raadsvoorzitterschap van de burgemeester, al was het maar omdat het alternatief van een voorzitter uit het midden van de raad zijn onafhankelijke positie zou kunnen aantasten.

Het kabinet-Balkenende kiest impliciet ook voor deze benadering, omdat het de gekozen burgemeester wil invoeren zonder verdergaande wijziging van de Grondwet.

Gevolgen benoemen of verkiezen

Als argument tegen een rechtstreeks gekozen burgemeester wordt vaak genoemd, dat hierdoor de bereidheid van de rijksoverheid tot decentralisatie zal verminderen. Voor de burgemeester zou dit met name gevolgen kunnen hebben voor zijn bevoegdheden op het terrein van openbare orde en politie. Of dit effect zich zal voordoen is moeilijk in te schatten. Buitenlandse ervaringen bieden weinig houvast, omdat juist op dit terrein de situatie zelden vergelijkbaar is. Als we ons realiseren dat

Een rechtstreekse verkiezing van de burgemeester zal ook van invloed zijn op de verhouding tot de wethouders.

ook bij de huidige vorm van Kroonbenoeming de daadwerkelijke invloed van de regering niet groot is, is het de vraag of een directe verkiezing als zodanig veel zal veranderen.

De met dualisering beoogde meer eigenstandige positie van de burgemeester levert een zekere spanning op met de positie van de raad, die immers hoofd van de

gemeente is en blijft. Die spanning wordt groter als de burgemeester een met die van de raad vergelijkbare legitimatie krijgt. De positie van de raad als hoofd van de gemeente zou in geval van een conflict met zich meebrengen, dat de raad de burgemeester kan ontslaan, maar dat is moeilijk verenigbaar met diens onafhanke-

Een gekozen burgemeester zal zich ook willen profileren. Dat zal zijn werkwijze bepalen.

lijke legitimatie. Omgekeerd is een ontbinding van de raad in geval van een conflict moeilijk verenigbaar met het hoofdschap van de raad.

In de hoofdlijnennotitie van het kabinet wordt dit probleem onderkend, maar simpel 'opgelost' door te stellen dat raad en burgemeester daar samen maar een modus voor moeten vinden.

Een rechtstreekse verkiezing van de burgemeester zal ook van invloed zijn op de verhouding tot de wethouders. De wethouders beschikken immers niet over een direct mandaat en kunnen in de knel komen tussen raad en burgemeester. Het meest consequent is dan dat de burgemeester een beslissende invloed krijgt op de benoeming van wethouders. Een collegiaal bestuur op basis van gelijkwaardigheid wordt dan moeilijk.

Bovendien is het de vraag of een raad die zichzelf respecteert zich het initiatief bij de wethoudersverkiezing uit handen zal laten nemen.

Rechtstreekse verkiezing van de burgemeester zal de grootste effecten hebben op de relatie tussen burgemeester en burgers. Op zichzelf is dat ook een beoogd effect. Wat dit betreft zijn de ervaringen in Duitsland illustratief. Om verkozen te kunnen worden zal er een kandidaatstelling moeten plaatsvinden. Als regel zal dit door of met steun van de plaatselijke politieke groeperingen gebeuren, maar nodig is dit niet. Een groot deel van de Duitse burgemeesters is op vrije lijsten gekozen. Vaak gebeurt het, dat als men eenmaal via een politieke groepering burgemeester is geworden de band met de groepering lossen wordt. Om herkozen te worden komt de burgemeester met een eigen lijst. Hij moet dan wel beschikken over voldoende financiële middelen of deze door giften, sponsoring e.d. zien te verkrijgen.

Een gekozen burgemeester zal zich ook willen profileren. Dat zal zijn werkwijze bepalen. De agenda van een gekozen burgemeester in Duitsland wordt in belangrijke mate gevuld met werkbezoeken, bezoeken aan en ontvangen van individuele burgers. Hij zal werken aan de opbouw van een behoorlijk eigen ambtelijk apparaat. Een burgemeester van één van de grote gemeenten in Duitsland vertelde zo'n veertig man personeel in zijn dienst te hebben, betaald door de gemeente maar door

hem geselecteerd en werkend onder zijn gezag. Zij verzorgen de contacten en correspondentie van de burgemeester, maar hebben ook als taak het overige ambtelijke apparaat waar nodig te activeren.

Wil iemand kans maken om als burgemeester gekozen en vervolgens herkozen te worden, dan zal een eerste vereiste zijn, dat hij beschikt over goede contactuele eigenschappen. Hoe meer hij erin slaagt het vertrouwen van zijn kiezers te winnen en te behouden, hoe sterker zijn positie zal zijn tegenover de wethouders en de raad. De burgemeester met veertig man personeel vertelde ook, dat het nog nooit gebeurd was, dat zijn partijgenoten in de raad anders hadden gestemd dan hij wilde. "Je moet je ambtsautoriteit gebruiken", was zijn verklaring. Hier ligt dunkt mij het cruciale punt in de afweging tussen verkiezen en benoemen, dat in veel discussies onderbelicht blijft. Het systeem van verkiezing brengt met zich mee, dat alle nadruk komt te liggen op de persoon van de burgemeester, zijn kwaliteiten, zijn contacten met en zijn werk voor de kiezers. Hoe beter hij hierin slaagt, hoe meer de andere gekozen bestuurders, de raadsleden, op de achtergrond komen te staan. Dat zet niet alleen het hoofdschap van de raad onder druk, maar leidt er ook toe, dat de representatieve democratie zoals die via evenredige vertegenwoordiging in de raad gestalte krijgt ondergeschikt wordt aan de directe democratie in de persoon van één man of vrouw, de gekozen burgemeester.

De breedte van de discussie

In de komende tijd zal de discussie over de gekozen burgemeester verder gevoerd worden. Te hopen valt, dat deze discussie dan over de volle breedte gevoerd kan worden en dat niet getracht zal worden met een beroep op het regeerakkoord een keuze te forceren.

Rechtstreekse verkiezing van de burgemeester zal welhaast onvermijdelijk leiden tot andere verhoudingen in het gemeentelijk bestel. De ervaringen elders leren, dat burgers daarmee ook gelukkig kunnen zijn. Maar de vraag is of we in Nederland die andere verhoudingen willen. Daarover zal de discussie ook moeten gaan. Wat mij betreft houden we het bij de brede vertegenwoordiging in de raad als hoofd van de gemeente. Ieder die zijn stem heeft uitgebracht kan zich dan vertegenwoordigd weten. Dat kan ook goed in een meer dualistisch bestel, waarin de burgemeester zijn formele legitimatie ontleent aan zijn benoeming door de Kroon. De burgemeester zal in zo'n bestel als bestuurder voor alle burgers meer dan bij een verkiezing vanzelfsprekend is in het bijzonder ook oog hebben voor minderheden in zijn gemeente. Dat is niet de geringste waarde in onze politieke cultuur.

Gekozen burgemeester

Door Arie Slob

De verkiezing van oud-Terminator Arnold Schwarzenegger tot gouverneur van Californië staat bij velen als angstbeeld voor ogen bij de toekomstige verkiezing van een burgemeester. Welke populaire volkshelden gaan er na 2006 in Nederland meedoen aan de verkiezing tot eerste burger van een willekeurige stad of gemeente? In de wandelgangen in de Tweede Kamer gingen al een aantal voorbeelden over de tong. Zo merkte iemand op dat André Hazes na zijn mislukte gemeenteraadsavontuur wel eens een poging zou kunnen wagen om eerste burger in de gemeente Ronde Venen te worden. En Henk Westbroek zou hetzelfde in Utrecht wel eens kunnen doen, zo meende een ander. En wat te denken van burgemeester Schuurman, Kamerling, Geesink of noem maar op. Hilariteit alom.

Altijd leuk om je fantasie even de vrije loop te geven. Eén ding is echter zeker. Als de plannen van minister De Graaf doorgang gaan vinden, gaat er iets fundamenteel veranderen in het lokaal bestuur. Het is de vraag of we daar zo blij mee moeten zijn. Ik ben geneigd deze vraag in ieder geval ontkennend te beantwoorden. Het wordt wel tijd dat we nu eens duidelijkheid geven over de positie van de burgemeester. De positie van de burgemeester hangt namelijk al enige tijd aan een elastiekje.

In het eerste kabinet Balkenende gingen CDA en VVD overstag op het punt van de gekozen burgemeester. Na de val van Balkenende-1 kwam in aanloop naar de verkiezingen het verkiezingsprogramma weer boven tafel, waarin de benoemde burgemeester wederom op de wensenlijst van CDA en VVD stond. Maar, bij de totstandkoming van Balkenende-2 werd de gekozen burgemeester

opnieuw als politiek wisselgeld gebruikt. In het regeerakkoord werd vastgelegd dat binnen 12 maanden na het aantreden van het kabinet een wetsvoorstel zou worden aangeboden ter invoering van de rechtstreeks door de bevolking gekozen burgemeester. D66 begrijpt dat het nu echt haar kansen moet pakken en daarom is D66-minister voor Bestuurlijke Vernieuwing De Graaf zeer voortvarend aan de slag gegaan.

Op 25 september maakte De Graaf zijn vergaande plannen bekend, een dag voordat het kabinet hierover zou vergaderen. In het kabinet was men er verrassend snel uit. Blijkbaar laten de CDA- en VVD-bewindslieden het over aan hun Kamerfracties om de plannen van De Graaf nog enigszins aan te passen of te wijzigen. Op 10 december wordt hierover een debat op hoofdlijnen gevoerd. Afhankelijk van de uitkomst daarvan,

gaat De Graaf verder met het ontwikkelen van het wetsvoorstel. De plannen worden in het artikel van G.J. Schutte omvattend en helder beschreven.

Het is direct duidelijk waarom bij burgemeesters (van welke politieke kleur dan ook) grote beroering is ontstaan. Het is niet vreemd dat er discussie is ontstaan over de positie van de burgemeester. Met name door de invoering van de dualisering van het lokaal bestuur was het wel nodig om naar de positie van de burgemeester te kijken. Ook binnen de ChristenUnie waren we bezig ons diepgaander te oriënteren op het ambt van burgemeester. Ook met de wetenschap dat de gekozen burgemeester steeds meer dichterbij komt. De plannen van minister De Graaf hebben deze discussie in een stroomversnelling gezet. Vrijdag 31 oktober is met een aantal raadsleden, wethouders, burgemeesters en betrokken ChristenUnie-leden een eerste en boei-

ende bijeenkomst geweest om over de plannen van het kabinet te spreken. Ik was daar als woordvoerder Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamerfractie ook aanwezig. Duidelijk werd ondermeer dat de discussie rond de gekozen burgemeester niet alleen de positie van de burgemeesters raakt. Het gaat om de verhoudingen binnen het totale lokaal bestuur. Ook voor wethouders, gemeenteraadsleden en de gemeentesecretaris hebben de plannen vergaande consequenties.

Meest prangend is de vraag hoe het in de nieuwe situatie gaat met de relatie tussen de burgemeester en de raad. Ik ben daar niet gerust op. De vraag is ook wat dit gaat betekenen voor de stabiliteit van het lokaal bestuur. Zeker nu in de meeste gemeenten de doorgevoerde dualisering van het gemeentelijk bestuur nog niet, laat ik me voorzichtig uitdrukken, tot uitgebalanceerde verhoudingen tussen burgemeester en wethouders en de raad heeft geleid. De brugfunctie die veel burgemeesters daar momenteel in vervullen komt straks te vervallen. We zullen op 10 december zeker een boeiende hoofdlijndiscussie krijgen. Duidelijk is echter dat VVD en CDA gebonden zijn aan het regeerakkoord. Voor hen is niet de vraag of de gekozen burgemeester er komt, maar hooguit in welke vorm. Ook het invoeringsjaartal van 2006 is voor hen een hard gegeven, zo is gebleken. Zelfs een noodzakelijke grondwetswijziging zou daaraan ondergeschikt zijn.

En de PvdA? Die was (volgens haar verkiezingsprogramma) voorstander van een door de raad gekozen burgemeester. Tijdens de begrotingsbehandeling BZK werd deze optie snel losgelaten. "Ik ben van de school die niet zo hecht aan verkiezingsprogramma's", merkte woordvoerder Niesco Dubbelboer op. Het is maar dat we het weten. Op een vraag van mijn kant merkte hij ook op dat hij wel

vond dat er eerst een grondwetswijziging moet plaatsvinden voordat de gekozen burgemeester er kan komen. Ik ben benieuwd hoe lang de houdbaarheid van deze opmerking is. Mocht de PvdA daaraan vasthouden, dan ontstaat er een interessante situatie.

Op dit moment loopt er nog een voorstel tot grondwetswijziging voor de deconstitutionalisering van de benoeming van de burgemeester en de Commissaris van de Koningin. Voor zo'n tweede lezing is een twee-

derde meerderheid in de Kamer nodig. Als deze tweede lezing niet door de Tweede Kamer komt, kan De Graaf wel inpakken met zijn andere voorstellen. Mogelijk zal de PvdA haar sleutelpositie bij deze stemming gebruiken om af te dwingen dat de plannen voor de gekozen burgemeester in een door de PvdA gewenste richting worden aangepast. Dan toch een door de raad gekozen burgemeester? Of in ieder geval een latere invoering van de direct gekozen burgemeester? We zullen zien.

Gerald Troost &
Perspectief, ChristenUnie-jongeren presenteren:

Politieke Late Night show

Thema:
Hé!, Wat doe jij er aan?!

Gerald Troost & Gospelkoor Testify

André Rouvoet (ChristenUnie)

Lokatie: **ROC ASA Amersteyn**
 Matthijs Vermeulenstraat 1, Amerfoort
 (achter de Hogeweg)

20 december 2003

Entree
€ 6,-

Aanvang: 20.00 uur
Zaal open: 19.30 uur

Met medewerking van:
 youth for christ
 Amersfoort
 & Jongerensoos **de Bron**

ChristenUnie-jongeren

Wet en geweten ten aanzien van prostitutie

Door Krijn de Jong, adjunct-directeur Stichting "Tot Heil des Volks"

Op het Oudekerksplein in Amsterdam zijn kerk en prostitutie elkaar dicht genaderd. Slechts een nauwe steeg scheidt de bordelen van de monumentale Oude Kerk. Aan de noordzijde bevindt zich tussen de bordelen het Prostitutie Informatie Centrum (PIC). Een deskundigheidsbevorderingscentrum voor de beroepsgroep. In de etalage hangt een T-shirt met de tekst: 'Good girls go to heaven, bad girls go to Amsterdam'.

Ik loop langs de ramen en zie de Afrikaanse vrouwen, die daar in de meerderheid zijn. Zijn dit de 'bad girls' vraag ik me af? Uit onze gesprekken met de vrouwen weten we wel beter. De tekst 'Wie droogt mijn tranen' zou beter staan op hun T-shirts. Er is rond het zogenaamde oudste beroep heel wat mythevorming ontstaan. Nogal wat partijen willen die mythes graag in stand houden. Laten we een paar groepen onder de loep nemen.

De prostituee

Zij is het meest zichtbaar, ze staat letterlijk in de etalage. De mensen die prostitutie tot een gewoon beroep willen maken vinden het prima. Ze benadrukken dat het de vrije keus is van de vrouwen. Daar heb je je verder niet mee te bemoeien. Maar vrijheid is een ingewikkelder begrip dan het op het eerste gezicht lijkt. Er zijn meer vormen van onvrijwilligheid dan een pistool op de borst. Als je levensloop je, bijvoorbeeld door vroeg misbruik, steeds een kant opgeduwd heeft, of als je verder geen keuzemogelijkheden had, is er dan wel sprake van vrijwilligheid? Feit is dat een extreem hoog aantal vrouwen de prostitutie graag achter zich zou willen laten als ze andere mogelijkheden hadden. Helaas is ook dat stoppen weer niet zo eenvoudig als je zou denken. Verschillende organisaties hebben daarom uitstapprogramma's ontwikkeld. Minister de Geus heeft onlangs aangegeven deze pogingen financieel te willen ondersteunen.

De moderne pooier

Hoe moeten we hem noemen - mensenhandelaar, loverboy, seksexploitant, (seks)industriële? Allemaal eufemismen voor een soort mensen dat er geen probleem van maakt om medemensen seksueel uit te buiten voor eigen vuil gewin. De drie klassieke zonden die de man immer belagen ballen zich in hun leven samen. Macht, geld en seksualiteit. Vrouwen zijn voor hen ideale handelswaar. Ik ben van de generatie die op school leerde dat de slavernij was afgeschaft. Met schaamte en afschuw keken we terug op de tijd dat ons land zich had ingelaten met slavenhandel. Helaas, de meedogenloze seksuele uitbuiting van onze tijd is zo mogelijk nog erger. En de machteloze houding van onze overheid tegenover deze mensonterende praktijken vervult opnieuw met schaamte en afschuw.

De overheid

Op 1 oktober 2000 heeft het onze overheid behaagd om van prostitutie een normaal beroep maken. Zelfs de voorstanders van deze wetswijziging kunnen het woord 'normaal' moeilijk over hun lippen krijgen. Ze spreken liever van een bijzonder beroep, waarop niet alle wetten van het arbeidsrecht van toepassing zijn. Zoals bijvoorbeeld de regel voor passende arbeid. Minister Donner betoogde onlangs tijdens een commissievergadering van justitie, dat de nieuwe wetgeving er vooral op gericht is om de sector boven water te krijgen en om er vervolgens greep op te kunnen krijgen. Wat in zo'n redenering opvalt, is dat er erg weinig rekening wordt gehouden met de onvoorstelbare slechtheid van de mens. Je hebt in deze business niet te maken met 'gentlemen' waarmee je kunt onderhandelen. De kans dat de overheid tenslotte in haar eigen regelgeving verdrinkt, lijkt mij groter dan de kans dat ze de sector boven water krijgt.

De prostituant

De klant van de prostituee is in alle discussies het meest onderbelicht. Wat drijft hem naar de prostitutie? Waaraan ontleent hij het recht om vrouwen voor zijn eigen gerief te gebruiken? Ten onrechte blijft zijn gedrag buiten schot. In Zweden worden prostituanten hard aangepakt en in Amerika moeten mannen die vanwege prostitutie opgepakt worden verplicht een cursus volgen, waarin ze met hun gedrag en de gevolgen daarvan geconfronteerd worden. Een deel van hen komt hierdoor tot inkeer. Zelfs die heilzame mogelijkheid lijkt ons te worden ontnomen. Vroeger ontmoette ik regelmatig mensen die erkenden 'dat ze alles gedaan hadden wat God verboden had'. Een beetje moderne Nederlander komt niet verder meer dan de belijdenis: 'ik heb alles gedaan wat in de Nederlandse wet is toegestaan'.

Politiek geen gezicht

Door Jan Haveman, predikant te Roodeschool en deputaat voor de relatie kerk en overheid van de Gereformeerde kerken vrijgemaakt

n.a.v. Jesaja 53 en Filippienzen 2

(verkorte weergave van de meditatie bij de Kroonbede op 12 september j.l. in Den Haag)

Als je niet meer dan oppervlakkig het politieke gebeuren volgt, dan kun je de indruk krijgen dat de dames en heren politici zich het meest druk maken over hoe ze in beeld komen en hoe vaak. Een vlot imago en een lekker smoeltje winnen het van een gedegen indruk en een stevige boodschap. Je kunt maar het best in oneliners spreken en je scoort het hoogst door te zeggen wat de mensen graag willen horen.

Eigenlijk staat deze tekst erg haaks op onze levenservaring. Dienen zit ons namelijk bepaald niet in het bloed. We zijn veel meer bezig met onze invloed te vergroten en standpunten te verdedigen. De HEERE is ook geen werkelijkheid in het leven van talloze mensen. En waar tref je nu werkelijke blijdschap aan? De wereld lijkt eerder vervuld met cynisme, frustratie, angst. De tekst is een oproep tot omkeer. Er is slechts één weg tot vreugde: het dienen van de HEERE.

Hoe anders was het optreden van Jezus de Zoon van God toen Hij hier op aarde was. Hij voldeed als geen ander aan het beeld dat de profeet Jesaja schetst van ´de lijdende Knecht des Heren´. “... hij had gestalte noch luister dat wij hem zouden hebben aangezien, noch gedaante dat wij hem zouden hebben begeerd. Hij was veracht en van mensen verlaten...”

Ja, er liepen massa´s mensen achter Hem aan en velen waren geïntrigeerd door zijn woorden en vooral zijn daden, want Hij sprak met gezag en kon zieken genezen en mensen verlossen van hun geestelijke boeien. Maar toen het erop aankwam en ze moesten kiezen, lieten ze Hem bijna allemaal vallen als een baksteen en hingen Hem op aan een kruis.

Maar deed Hij daar Zelf dan niks aan? Kwam Hij niet voor zichzelf op? Nee, “...hij werd mishandeld maar liet zich verdrukken en deed zijn mond niet open ...” Zo mak als een lammetje!

Maar de stijl van Jezus is politiek natuurlijk geen gezicht. Dan lopen ze over je heen in de wandelgangen en vergaderzalen van onze Staten Generaal. Dan kom je niet ver in een

klimaat van haantjesgedrag, ellebogenwerk en spelen op de man of vrouw. Het beste bewijs daarvan is toch hoe het met Hemzelf afliep ... Hij eindigde immers aan het kruis! Inderdaad lijkt dat op het eerste gezicht een nederlaag. Toch is het maar hoe je het bekijkt. De Bijbel laat namelijk heel duidelijk zien dat juist die kruisdood van Jezus van fundamentele betekenis is geweest. Dát zette nou juist de wereld op z´n kop! Dáardoor heeft Jezus verzoening gebracht tussen God en mensen en mogen zondige mensen weer kinderen van God zijn. En Jesaja zegt dat God zijn vernederde knecht ook zal verhogen. Dus wat een nederlaag leek bleek een overwinning te zijn! Wat kun je je laten beetnemen door wat voor ogen is. Wat is er soms veel meer aan de hand dan de werkelijkheid doet vermoeden.

De oproep van de Bijbel is om de gezindheid van Jezus te hebben. Gezindheid is een sterke innerlijke overtuiging die zichtbaar wordt in een ethische stijl van denken, spreken en handelen. Zoals Jezus deed, laten al zijn volgelingen ook zo doen. Ja, laten alle mensen zo doen, omdat het een stijl van leven is waar je verder mee komt, die samenleven ook echt mogelijk maakt.

In zijn briefje aan de Filippienzen maakt Paulus duidelijk wat die ´gezindheid van Christus´ concreet inhoudt. Hij laat zien dat de basis is wat Jezus Zelf deed: Hij cijferde Zichzelf compleet weg. Terwijl Hij dat helemaal niet had hoeven doen, omdat Hij God was. Hij had mogen eisen dat Hij naar zijn positie werd behandeld. Maar dat deed Hij niet. Hij offerde Zichzelf op om anderen te redden.

Voor ons betekent deze stijl: 1) geen zelfzucht of ijdel eerbejag - doe niets uit eigen belang of ijdelheid; 2) acht in ootmoedigheid de ander uitnemender dan jezelf - wees bescheiden en acht anderen belangrijker dan jezelf; 3) let niet slechts op eigen belang, maar ook op dat van anderen.

Moeten wij in een debat een ander dan voor laten gaan of ruitertlijk toegeven als onze zienswijze verkeerd was? Waar partijpolitiek of strategisch politieke stellingname of scoringsdrang om aan de grote grijze massa te ontstijgen aan de orde van de dag is, ontkom je toch haast niet aan eigen belang?

Toch is die gezindheid van Christus heel wezenlijk, ook in de politiek. Je zit er toch niet voor jezelf, je zit er voor anderen! Het gaat er niet om wat goed voor jou is, ook niet om wat goed voor jouw partij is, maar om wat goed is voor de mensen in het land over wie jij politieke verantwoordelijkheid hebt gekregen. Gerichtheid op de ander – is dat niet precies wat Jezus ons leerde!? Hij was een Heer in het dienen.

Nederland met of zonder Europees

Enkele beschouwingen naar aanleiding van de WRR-publicatie 'Nederland en de Europese Grondwet'

Door Hans Blokland, delegatieleider ChristenUnie-SGP in het Europees Parlement

De voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), prof. mr. M. Scheltema laat er in zijn voorwoord geen misverstand over bestaan waar zijn voorkeuren liggen. Enkele citaten: "De Conventie vormde een geheel nieuwe en gedurfde aanpak van het proces van verdragsherziening.", "Bovendien bleek de Conventie reeds vanaf het begin vastberaden over het eindproduct: een ontwerpgrondwet voor de Unie en een 'consensus' daarover in de Conventie.", "...allerlei denkbare opties, waaronder vrij radicale oplossingen, werden frank en vrij uitgedebatteerd en in alle openbaarheid."

Opmerkelijk is dat in het voorwoord van deze bundel verklaard wordt: "Het resultaat is geen officieel WRR-rapport. De redacteurs zijn weliswaar raadslid en stafleden van de WRR, maar brengen dit boek uit op persoonlijke titel". Een laatste citaat: "Het doel van het project was om beleidsmakers te ondersteunen in de

vaak lastige en veelzijdige vraagstukken die in hoog tempo op hen afkwamen in het kader van de Conventie."

Kennelijk worden met deze publicatie geen wetenschappelijke pretenties gekoesterd en dat is misschien maar goed ook gezien de lyrische vooringomenheid die uit het voorwoord blijkt. Want is het bijvoorbeeld echt de eerste keer dat de conventiemethode werd gebruikt? Nee dus, want dit gebeurde in de conventie die belast was met het opstellen van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. De Eurofractie was en is verre van gelukkig met zowel methode als resultaat. De methode bestond eruit om vooral rekening te houden met de politieke hoofdstroom en weinig ruimte te laten voor minderheidsstandpunten. Wat er met het resultaat – dat door de opstellers gepresenteerd werd als onaantastbaar – gebeuren moest, werd inzet van politieke discussie. Ondanks fundamentele kritiek van de Raad van State, van de Nederlandse regering en de beide Kamers der Staten-Generaal, lijkt Nederland zich er toch bij neer te leggen dat het Handvest een prominente plaats heeft gekregen in het ontwerp voor een grondwettelijk verdrag.

Bij de presentatie van het rapport van de Conventie over dit ontwerp duikel-

den vele commentatoren over elkaar heen met de stelling dat er niets meer aan het ontwerp mocht worden veranderd. Zeer merkwaardig, omdat de 105 afgevaardigden naar de Conventie niet rechtstreeks democratisch gelegitimeerd waren door de Europese kiezer, en dus ook niet namens hen konden spreken. De dominante en autoritaire voorzitter van de Conventie, de Franse ex-president Giscard d'Estaing vormde samen met de beide ondervoorzitters, de ex-premier van Italië Amato en de ex-premier van België Dehaene, het door de Europese Raad benoemde voorzitterschap. Het presidium bestond naast deze drie uit nog tien andere leden waarvan twee afkomstig uit de nationale parlementariërs, drie vertegenwoordigers van respectievelijk het Spaanse, Deense en Griekse Raadsvoorzitterschap, twee uit het gezelschap Europarlementariërs en twee leden van de Europese Commissie. In het presidium zaten slechts vertegenwoordigers van de politieke hoofdstromen. Er zat niemand in uit één van de 10 toetredingslidstaten en ook niemand met een kritische gezindheid. Dat presidium is er in geslaagd om alle macht naar zich toe te trekken en in feite de rest van het gezelschap politiek monddood te maken. In het begin is fel geprotesteerd door een groot deel van

Jacques Pelkmans, Monika Sie Dhian Ho en Bas Limonard (red.)
Nederland en de Europese Grondwet, WRR Verkenning I,

Amsterdam University Press 2003,
298 p., ISBN 90-5356-656-2, € 45,00
(te bestellen via www.aup.nl)

grondwettelijk verdrag

de Conventie, maar dat heeft maar een beperkt resultaat gehad.

De werkwijze ging ongeveer als volgt: de voorzitter overviel de Conventie met extreme voorstellen, die dan fel bestreden werden. Vervolgens nam de voorzitter de voorstellen terug, wijzigde ze een beetje in de gewenste richting, waarna de Conventie juichte over het bereikte resultaat. Ze hadden Giscard toch maar tot een concessie weten te bewegen! Murw gebeukt door de vergaderdiscipline van Giscard ging men massaal door de knieën.

Dit gezelschap van 105 uitverkorenen was er wel erg van doordrongen dat het mocht treden in de voetsporen van de Constituerende Vergadering in Frankrijk ná de Franse Revolutie van 1789 ...

Men probeert het resultaat heilig en onaantastbaar te verklaren. Frankrijk, Duitsland en Italië proberen vast te houden aan deze tekst, die in de Europese Unie nog meer macht legt bij de grote lidstaten ten koste van de kleinere lidstaten. Waar die macht toe leidt zien we nu heel concreet bij het in feite ten grave dragen van het stabiliteitspact door de grote lidstaten, terwijl de Europese Commissie onmachtig is om dit tegen te gaan. Gelukkig beseffen de meeste kleine lidstaten nu dat deze tekst van de 'grondwet' voor hen niet aanvaardbaar is. Helaas blijft

Nederland nog op het spoor van de groten zitten. Hopelijk breekt het besef op tijd door dat de Europese Unie van 25 of meer lidstaten alleen levensvatbaar is als samenwerkingsverband van gelijkwaardige lidstaten. Dominantie van de grote vier zal leiden tot groeiende afkeer van de Europese Unie. Je ziet nu al dat in de nieuwe lidstaten het enthousiasme voor de Europese Unie snel wegebt ...

Het is daarom te hopen dat straks in het nieuwe grondwettelijk verdrag de Europese Commissie een krachtige institutie blijft naast het Europese Parlement en de Raad van Ministers

met uit iedere lidstaat één volwaardige commissaris met stemrecht. Eens ben ik het met de auteurs van hoofdstuk 7 dat de communautaire methode geen principiële keuze voor supranationaliteit of een hang naar federalisme inhoudt, maar eerder een pragmatische keuze op basis van een inschatting van de Nederlandse machtspositie. Wat ook hard nodig blijkt, is dat de Europese Raad zich beperkt tot zijn eigenlijke taken en niet op de stoel gaat zitten van de Raad van Ministers (de vakraden) en de Europese Commissie. Wat dat betreft ben ik het dus eens met de Nederlandse inzet. De ChristenUnie wil niet dat de Europese Commissie uitgroeit tot een Europese regering, maar wil evenmin dat de Europese Raad zich steeds meer gaat gedragen als een Europese regering. Raden van Ministers kunnen effectief gecontroleerd worden door de nationale parlementen, maar dat geldt niet voor de Europese Raad.

In de Nederlandse verhoudingen is de minister-president primus inter pares: eerste onder zijn gelijken. Onder invloed van de Europese ontwikkelingen concentreert de feitelijke macht zich steeds meer bij de regeringsleiders. Dat is een ongewenste ontwikkeling, die met kracht moet worden bestreden. Gelukkig is dat ook de inzet van de Nederlandse regering, die hamert op het principe van 'egalitaire rotatie'.

Wat verder opvalt in de bijna 300 pagina's beschouwingen is toch het ontluisterend beeld dat van de Nederlandse inbreng in de Conventie wordt geboden. Doordat noch de regering, noch de parlementariërs een coherente visie hadden ontwikkeld, werden werkende weg standpunten ingenomen. Reactief en behoedzaam zijn sleutelwoorden voor de Nederlandse opstelling.

Terecht betreuren de auteurs van hoofdstuk 7 dat er noch in de Conventie, noch in de regering, noch in het parlement interesse is voor een inhoudelijke

subsidiariteitstoets, zoals voorgesteld door de SER. Door subsidiariteit tot een politieke kwestie te verklaren zal de subsidiariteitstoets tot een louter politiek compromis verworden. Het zou te betreuren zijn als een in potentie machtig parlementair instrument als de subsidiariteitstoets niet inhoudelijk wordt ontwikkeld. Het is in ieder geval de moeite waard om verder na te denken over het SER-voorstel om een apart lichaam een praktische methodologie te laten ontwikkelen om tot een goede bevoegdheidsverdeling tussen de lidstaten en de Europese Unie te komen. Het is natuurlijk waar dat alleen al de mogelijkheid van nationale parlementen om bepaalde wetsvoorstellen te kunnen retourneren een stimulans is om zich actiever met Europa te bemoeien. Dat bleek mij ook al bij een recent overleg met de Eerste Kamer, waar men een 'early warning' systeem ontwikkelt om te zijner tijd alert te kunnen reageren.

Hoe moeten we dit ontwerp van een grondwettelijk verdrag beoordelen? Brengt het ons dichter bij een oplossing van de praktische problemen in de uitgebreide Unie?

Het is ontegenzeggelijk waar dat er veel goeds van dit ontwerp te zeggen valt. Het stroomlijnt de geldende verdragen en is goed leesbaar. Maar de machtsverhoudingen raken verder verstoord ten koste van de kleine lidstaten en de Europese Commissie. Dat is een verkeerd signaal in de richting van de kleine lidstaten. Daarom is de Intergouvernementele Conferentie (IGC) die begin oktober met haar werk begonnen is een welkome correctiemogelijkheid voor de verwaarlozing van de belangen van de per 1 mei 2004 nieuw toetredende tien lidstaten. Tevens moeten we concluderen dat het instrument van de conventie een slecht surrogaat is gebleken voor de IGC. In feite blijkt er nu dubbel werk te moeten worden gedaan.

Inhoudsopgave

Jeugd en gezin	2/3
<i>ThemaWegWijzer en Themaleiding door Erik van Dijk</i>	
Het gezin: een achterhaald fenomeen?	4
<i>ThemaStudie door Rob Hondsmark, directeur Focus on the Family</i>	
Opvoedingsondersteuning	7
<i>ThemaStudie door Marianne de Wolff</i>	
Communicatie en samenhang	10
Interview met een bevlogen huisarts <i>Themainterview met Hans Moolenburgh, voorzitter Platform Verslavingszorg</i>	
Jongeren en risicogedrag in de laatmoderne samenleving	12
<i>ThemaStudie door Joost van Loon</i>	
Zorgen in de jeugdzorg	16
<i>Lokaliteiten door Marcel Benard, adviseur raads- en statenleden</i>	
Sociale jeugdzorg	20
<i>Denkkader door Gerrit Wim van Veelen, Statenlid Zuid-Holland</i>	
Een gekozen burgemeester: bezint eer ge begint	21
<i>Lokale Studie door Gert Schutte</i>	
Gekozen burgemeester	22
<i>Lokale Studie door Arie Slob</i>	
Wet en geweten ten aanzien van prostitutie	26
<i>Accent door Krijn de Jong van de Vereniging Tot Heil des Volks</i>	
Politiek geen gezicht	28
<i>WoordWijzer door Jan Haveman, predikant te Roodeschool</i>	
Nederland met of zonder Europees grondwettelijk verdrag	29
<i>BoekenWijzer door Hans Blokland</i>	

